Anul XI. August—Noemvrie 1921 **Nr. 8—11.**

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ȘTIINȚA ȘI VIEAȚA BISERICEASCĂ.

— APARE ODATĂ PE LUNĂ —

SUB PATRONAGIUL

I. P. S. SALE ARHIEPISCOP ȘI MITROPOLIT **NICOLAE.**

REDACTATĂ DE UN COMITET.

CUPRINSUL:

REDACȚIA și ADMINISTRAȚIA: SIBIIU, STR. MĂCELARILOR Nr. 32.

SIBIIU. — 1921.

TIPARUL TIPOGRAFIEI ARHIDIECEZANE.

Anul XI. August—Noemvrie 1921 Nr. 8—11.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi vieaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 50 Lei. Pe o jumătate de an 25 Lei. Un număr 6 Lei.

Congresul nostru naţional bisericesc.

S'à întrunit la termenul normal, în 1/14 Octomvrie a. c. După sf. Liturghie slujită de I. P. Sf. Sa Părintele mitropolit Nicolae, cu asistenţă mare, s'a făcut deschiderea congresului în catedrala mitropolitană, într'o atmosferă de religiositate pioasă, pe care o stârnise în sufletele deputaţilor solemnitatea slujbei.

Este întâiul congres prezidat de I. P. Sf. mitropolit Nicolae. Incunjurat de Venerabilii ierarhi albiţi de ani, ai episcopiilor sufragane, mitropolitul plin de vigoarea vârstei, conştient de demnitatea sa mai înaltă şi de deosebita importanţă a momentului, se ridică în capul mesei, aşezată în faţa sf. altar. Rar şi apăsat răsună fiecare cuvânt, tăiat ca dintr'o bucată, din cuvântarea de deschidere, pe care, pentru a nu scăpà nici o nuanţă, deputaţii se strânseră aproape în semicerc, să asculte cu atenţiune.

Pătruns de spiritul indisolubilei legături sufleteşti ce s'a închegat în focul îndelungatelor suferinţe ale trecutului între turmă şi păstor, I. P. Sf. Sa face apel la încercatul devotament şi cunoscuta alipire a deputaţilor, a clerului şi poporului pe care îl reprezintă, către biserica strămoşească, ca să-şi dea şi de aici înainte tot sprijinul pentru împlinirea sublimei misiuni şi pentru

norocoasa rezolvire a marilor probleme ce intră în cadrul bisericei.

O scurtă reprivire asupra preocupaţiilor din cei doi ani din urmă arată nizuinţa bisericei ardelene de a desăvârşi programul moştenit dela Marele Şaguna cu privire la completarea organizaţiei bisericeşti prin înfiinţarea noilor episcopii. Intâi s'a reînfiinţat după 225 de ani vechea episcopie dela Oradea-mare, din Bihor şi părţile mărginaşe dinspre apus ale ţării noastre, unde poporul biruind poverile vremii şi ispitele vrăşmaşilor, a rămas statornic în credinţa către biserica ortodoxă şi întreg păstrându-şi sufletul românesc. Noul ei păstor Părintele episcop Roman Ciorogariu a fost aşezat în scaun încunjurat de dragostea turmei sale. In partea nordică a arhidiecezei, întinzându-şi aripile ocrotitoare şi asupra Maramurăşului, s'a înfiinţat episcopia Vadului, Feleacului şi Clujului, pe temelia petrilor vechilor altare, ce se pomenesc în titlul ei. Şi de curând a fost chemat în fruntea eparhiei părintele arhim. Nicolae Ivan. Dacă mai amintim că acest congres a hotărât şi reactivarea episcopiei ortodoxe de Timişoara, cadrul organizaţiei contemplate de Marele Şaguna s'a îndeplinit pe de-antregul sub luminata păstorire a I. P. Sf. Sale părintelui mitropolit Bălan, în cei dintâi doi ani de păstorire. In această vreme s'a îndeplinit şi scaunul vacant al eparhiei Caransebeşului prin aşezarea P. Sf. episcop Dr. Iosif Tr. Badescu; iar corul arhiereilor noştri a fost sporit acum, în decursul congresului, prin sfinţirea I. P. C. lor Dr. Ilarion Puşcariu şi Filaret Musta, două figuri ce au împodobit biserica ardeleană cu personalitatea lor.

Trecând cuvântul de deschidere la problema mare a unificării bisericeşti I. P. Sf. Sa spune: «Strângându-ne astfel toată moştenirea sufletească adăpostită în sfânta noastră biserică, ne înfăţişăm astăzi cu hotărârea, care în cugetul nostru a încolţit mai întâiu, de-a o aşezà sub scutul uneia şi aceleiaşi legi organice cu a celorlalte biserici surori omodoxe din cuprinsul scumpei noastre patrii.

Una ni-e credinţa şi la fel ni-e rugăciunea tuturora. Şi când aşà ne-a învăţat a crede şi a ne rugà dealungul veacurilor biserica noastră ortodoxă naţională, ea ne-a inspirat acelaşi suflet, care, ca şi cămaşa necusută a Mântuitorului, a rămas neîmpărţit în credinţele sale pe întreg pământul românesc, sfidând în avânturile sale nedreptele graniţi despărţitoare dintre fiii aceluiaşi neam.

In slujba acestei misiuni de unificare sufletească prin înfrăţirea cugetelor, prin armonizarea simţemintelor, prin coborârea luminilor aceleiaşi culturi între toţi ceice suntem de-un sânge şi de-o lege, trebue să stea biserica noastră şi astăzi. Noi suntem fericiţi că la înfăptuirea acestei mărețe opere putem să aducem puncte de orientare şi principii cristalizate printr'o lungă experienţă cu privire la organizarea şi îndrumarea vieţii bisericeşti. Pentru noi e limpede, că numai largi cadre de organizaţie, cari sub inspiraţiile apostolatului să trezească la vieaţă, să fructifice şi să utilizeze forţele întregului cler şi popor, pot să ne dea biserica cea vie a Domnului, după care se doreşte sufletul nostru. Cu conştiinţa întregei răspunderi, pe care nu o cedează nimănui, pentru divina sa misiune în lume, această biserică îşi va organizà ea însaşi mijloacele de lucru în conformitate cu principiile sale, cu necesităţile timpurilor şi ale credincioşilor săi. In felul acesta, biserica noastră — una şi nedespărţită — va fi în stare să producă roadele vieţii creştineşti, susţinând cu credinţă Tronul, servind interesele mari ale statului şi promovând cu devotament scopurile lui».

Iar cu privire la chestiunea şcoalei confesionale, a doua problemă mare din programul acestui congres, spune: «Izvorâtă din concepţia superioară de biserică militantă pentru cultură, şcoala aceasta a săvârşit o operă vrednică de recunoştinţa neamului întreg şi a factorilor de conducere ai lui. In jertfele ce le-am adus pentru menţinerea ei se cuprind cele mai nobile prinoase ale iubirii de limbă, de lumină şi de mântuire a

sufletului nostru. Ce am avut mai scump am pus într'ânsa, de aceea suntem legaţi atât de mult cu inima de ea. Gândul nostru hotărât este de-a slujì şi astăzi neamul prin munca ei, căci noi nu suntem ca ceice lesne să lapădă de tradiţiile lor şi-şi părăsesc lucrul lor... Avem speranţa, că înaltul guvern al ţării noastre, apreciind necesitatea şi foloasele muncii culturale ce ne simţim angajaţi s'o facem pentru neam şi patrie, nu ne va refuzà ajutoarele de lipsă mai ales pentru a scoate pe harnicii învăţători ai şcoalei confesionale din starea materială precară în care se găsesc astăzi».

In sfârşit atingând situaţia clerului şi grija pentru educaţia lui se îndreaptă către intelectuali sfătuindu-i părinteşte, ca continuând o luminoasă tradiţie să cinstească autoritatea morală a bisericei şi prin pilda vieţii lor să reprezinte idealele ei în mijlocul poporului.

Cuvântul de îndrumare, care a făcut impresie adâncă, şi atmosfera solemnă pe care o a creat, au stăpânit în tot decursul desbaterilor înălţătoare ale congresului. Ele ne dau o pildă vie de felul cum s'a cimentat legătura între clerici şi mireni prin vieaţa autonomă pe care a trăit-o biserica românească aici, dincoace de Carpaţi, şi ar fi fost demne să fie azistate de toţi câţi au cădere să spună o vorbă şi să hotărască de soartea lucrurilor, cari determină binele de obşte, ca să înveţe cum trebuesc îndreptate privirile numai spre ţinte înalte, şi spre scopuri cari slujesc interesele mulţimii.

Dintre hotărârile acestui congres de importanţă istorică se desface în primul rând aceia, care îmbrăţişează problema unificării organizaţiei administrative a întregei biserici ortodoxe din toate provinciile ţării întregite. Conştient de chemarea sa şi de importanţa mare pe care o are pentru vieaţa viitoare a bisericei româneşti soluţionarea norocoasă a acestei probleme, — Congresul a menţinut principiile de autonomie şi constituţionalism întemeiat pe sistemul electoral reprezen-

tativ, aşà cum ele sunt depuse în Statutul organic şagunian. Iar organizaţia mitropolitană s'a desăvârşit ca o instituţie cu vieaţă proprie, şi cu caracter de îndrumare unitară pentru toate eparhiile sufragane.

Incât pentru desăvârşirea organizaţiei dela mitropolie în sus într'o organizaţie centrală, — congresul îşi exprimă bucuria reînoirii vechei legături de unitate cu mitropolia Ungro-Vlahiei a Moldovei şi Sucevei împreună cu biserica Basarabiei şi a Bucovinei alcătuind părţi integrante pentru vecie din o singură sfântă sobornicească, apostolică, nedespărţită biserică autocefală naţională a statului român.

Recunoaşte *Sfântul Sinod,* ca organ central spiritual al întregei biserici, *Congresul general* bisericesc, ca for reprezentativ şi legislativ în chestiuni cari privesc biserica întreagă, *Consistorul* (consiliul) *central* bisericesc ca organ executiv al congresului general bisericesc şi *Consistorul spiritual* central ca for suprem judiciar.

Felul de organizare a acestor corporaţii şi-l însuşeşte congresul din proiectul comisiei exmise de aşà zisa «Constituantă bisericească», adaogând o precizare mai clară a chestiunei de autonomie bisericească şi eliminând în special «Casa bisericei», ca o instituţie străină.

In ce priveşte legiferarea definitivă a unificării ea nu poate fi făcută decât de biserica însăşi şi nici decum de vre-o altă corporaţiune politică şi nici de parlamentul ţării, căci aceasta ar însemnà desconsiderarea principiului de autonomie. Iar legiferării din partea bisericei trebue să-i premeargă un articol de constituţiune, sau o lege cu caracter de lege fundamentală, recunoscând şi garatând bisericei drepturile autonome, în temeiul cărora prin organele sale îşi stabileşte însaşi organizaţia, îşi conduce şi administrează independent afacerile sale. Iar Statutul organic ce şi-l va da biserica prin acordul comun al Mitropoliilor, după promulgarea legii

statului, ratificat şi de congresul general bisericesc, va fi supus pe cale constituţională P. I. aprobări a M. S. Regelui.

Chestiunea şcoalelor a fost rezolvită asemenea în spiritul confesional tradiţional. Biserica nu va puteà să renunţe de bună voie nici odată la razimul său cel mai puternic în răspândirea învăţăturei pentru care are mandat dela însuşi Întemeietorul ei, care a poruncit «mergând învăţaţi toate neamurile», precizând astfel pentru toate timpurile «potestas magisterii». Dar mai sunt şi alte motive de cari tocmai pornirea de statificare cu forţa ar trebuì să ţină seamă. Din punct de vedere material să nu fie respins obolul pe care îl mai pot da comunele bisericeşti, ci el să se completeze numai din vistieria ţării, ca şcoala să fie la înălţime. Şi ca administrator al banului public biserica are norme neasemănat mai sigure, căci nimic nu se poate cheltuì fără hotărâre valabilă şi aprobată de superioritate, în vreme ce toată lumea ştie că cel mai rău gospodar este statul, care cheltueşte mult unde nu trebue, ca să nu ajungă apoi pentru acoperirea necesităţilor imperioase.

Şi din punctul de vedere al educaţiei, pe care trebue să o facă, pe lângă puterea ce ar izvorî din o armonică colaborare dintre cei doi factori, şcoala confesională are preferinţa de a sta pe temelia tradiţională, care identifică naţionalismul cu ortodoxia dela începutul plămădirii acestui popor de bun român şi creştin. Statul va puteà da un bun învăţământ, dar nu va asigurà nici-odată educaţia sănătoasă pe care o face biserica întemeiată pe învăţăturile ei netrecătoare. Desfacerea şcoalei de biserică este o sfâşiere a sufletului nostru şi o grea lovitură dată românismului aici, unde trăim cu alte neamuri, a căror confesiuni îşi vor puteà susţineà şi pe mai departe caracterul confesional al şcoalelor, chiar cu ajutorul statului obligat să sprijinească cu banul său nizuinţele culturale ale minorităţilor. Care ar fi situaţia bisericei ortodoxe, ca biserică de stat, lipsită de insti-

tuţiile sale culturale, alături de celelalte biserici cari şi le pot păstrà?

Iată câteva motive cari au determinat hotărârea de susţinere a caracterului confesional al şcoalei poporale. Ne vine însă ştirea, că în consiliul de miniştri s'ar fi instituit o comisie sub conducerea miniştrilor de culte şi instrucţiune pentru a pregătì un proiect relativ la statificarea şcoalelor din Ardeal. Şi dacă s'ar înfăptuì această tendinţă, timpul şi rezultatele ce va da vor vădì pe care parte a fost adevărul.

Un merit neperitor şi-a câştigat acest congres prin hotărârea reactivării episcopiei de Timişoara. Erà una din problemele cele mai importante de deslegat păstorirea credincioşilor din Bănat. Prin hotărârea congresului se desăvârşeşte programul de organizare bisericească a Marelui Şaguna, se repară o nedreptate istorică făcută de guvernele ungureşti, care nu ne îngăduiau o mişcare liberă, se împlineşte dorinţa arzătoare a bănăţenilor şi se afirmă deodată şi dreptul nostru asupra părţii din Bănatul ţinut încă sub ocupaţie sârbească. Consistorul mitropolitan a fost autorizat să facă toţi paşii de lipsă pentru inactivarea episcopiei cât mai în grabă, iar până atunci păstorirea celor vre-o 146,000 de credincioşi ai noştri urmează a se îngrijì de aceleaşi centre episcopeşti dela Arad şi Caransebeş, cari aveau jurisdicţia şi mai nainte. Iar guvernul este rugat să intervină pe cale diplomatică ca situaţia lor să fie clarificată definitiv.

Alta a fost atitudinea congresului faţă de cei vre-o 20,000 români rămaşi în Ungaria. In urma ratificării tratatului de pace cu această ţară, îngrijirea sufletească a credincioşilor rămaşi dincolo de graniţă, este mai grea. Ceeace se mai poate face pentru fraţii înstrăinaţi este grija ca să-şi recapete preoţi şi învăţători, şi pe cale diplomatică să vegheze guvernanţii noştri ca hotărârile tratatului de pace privitoare la minorităţi să fie aplicate şi pentru ei.

In două şedinţe consecutive s'a preocupat congresul de situaţia preoţimii şi de marea lipsă de preoţi, o problemă foarte îngrijitoare pentru vremile de criză prin cari trece biserica noastră. S'au spus cuvinte de laudă şi recunoştinţă pentru trecutul şi atitudinea deamnă a preoţimii în trecutul îndepărtat ca şi în vremea de prefaceri mari, ce au urmat în 1918. Mirenii au dat cea mai strălucită satisfacţie morală preoţimii, dar se pare că guvernanţii nostrii preocupaţi de alte probleme au dat uitării acest factor de salvare a neamului în trecut şi de îndrumare a lui în viitor. A fost rugat înaltul prezidiu, Părintele Mitropolit să intervină la factorii de cădere pentru rezolvirea grabnică a doleanţelor juste, căutând să se păstreze şi pe mai departe raportul normal dintre tagma preoţească şi corpul didactic, cu care are atâtea laturi asemănătoare şi chiar identice.

Iar în legătură cu pregătirea şi educaţia clerului s'a accentuat necesitatea unei programe unitare pentru întreaga biserică ortodoxă română, înlocuindu-se toate felurile de seminarii prin educaţia şi cultura academică. Ca o trecere la aceasta s'a luat cunoştinţă cu plăcere de ridicarea seminarului dela Sibiiu la 4 ani de studiu.

Mai relevăm o singură chestiune: atitudinea Congresului faţă de proiectul de concordat îmbiat ţării de curia papală. Din hotărârea congresului în această chestiune se vede dragostea de a susţine prestigiul statului şi apărarea ortodoxiei.

După frumoase şi demne desbateri de 8 zile, în 9 şedinţe, congresul şi-a încheiat activitatea declarându-se în permanenţă pentruca în caz de necesitate să-şi poată întregì activitatea de legiferare bisericească.

Preot. P. Moruşca.

Studiul pastoralei în biserica românească.

SECŢIUNEA I.

— Spre alte zări pastorale. —

I.

Introducere. Legătura teologiei cu cultura laică.

Despre învăţământul teologiei, mulţi cred că el e un studiu al trecutului şi că are din ce în ce mai puţină atingere cu vieaţa nouă. Ceice studiază teologia însă îşi dau seama că nu e aşà.

E foarte adevărat că ea nu merge paralel cu şivoiul vremii, că de multeori rămâne în urmă, că adeseaori se arată atât de străină şi neînţelegătoare a vremii în care trăim, încât nici oamenii n'o înţeleg pe ea. Dar aceasta nu din pricină că aşà ar fi ea în fiinţa ei, ci pentrucă oamenii cari o servesc nu s'au priceput s'o ducă până la capăt, în ce priveşte relaţiunile ei cu desvoltarea cugetării omeneşti.

Dacă am luà, de pildă, teologia dogmatică, ea se poate înfăţişà, în adevăr, într'o formă foarte rece şi greoaie, cum sunt până azi multe tratate de dogmatică, mai cu seamă cele latineşti. Dar, în acelaş timp, sânt altele, a căror citire e o plăcere şi care te târăsc să le duci până la cap cu cititul, prin interesul pe care-l trezesc, prin meşteşugul cu care scriitorii lor au ştiut să le puie în actualitatea vieţii de azi.

Tot aşà e cu toate ramurile teologiei. Ele se pot tratà, şi mulţi chiar le tratează, în legătură cu întreaga frământare a cugetării de azi.

Deci teologia nu e un studiu mort, nu e numai disecţiunea unui corp în care a fost odată vieaţă, ci e un curent de cunoaştere şi de adâncire care e neîncetat nou. Adevărurile eterne se coboară asupra noastră totdeauna cu documentări înoite şi cu înţelesuri pline de adâncime.

Oare fiecare sistem nou de cugetare, ivit pe culmile de vieaţă ale omenirii; oare fiecare născocire proaspătă nu intră în depozitele cuceririlor omeneşti? Fără îndoială. Dacă nu în totul, fiindcă născocirile oamenilor sunt împreunate şi cu greşeli, dar cel puţin în parte. Ei bine, fiecare fapt nou, dobândit pentru omenire, ia atitudine faţă de cele vechi. Se petrece între ele un schimb, o explicaţiune, cu privire la îndreptăţirea la vieaţă a fiecăruia, şi atunci iată că toate datele teologiei noastre sunt puse în cauză şi intră în ferberea discuţiunilor actuale. Prin aceasta, ele îşi precizează fiinţa lor, îşi fixează poziţiunea lor şi, făcând aceasta, ele îndeplinesc actul vieţii, trăiesc, se menţin în actualitate. Teologii îndeplinesc rolul de a le arătà îndreptăţirea, de a nu le izolà în mijlocul culturii omeneşti, de a prinde firele care le leagă de cultura vremii lor şi astfel a le menţineà continuu la suprafaţa vieţii culturale. De aceia nu mai învăţăm pe cărţile de dogmatică sau de morală sau de alt studiu al teologiei care s'au scris la 1800 sau la 1700 sau la 1400, ci neîncetat scriem alte volume, în care vechile adevăruri le punem în raport cu noile cugetări ale culturii. Indeplinim astfel o lucrare bună şi pentru teologie şi pentru cultură, din care teologia este şi ea o parte.

N'am nevoie să arăt cum nişte idei nouă, aruncate pe câmpul culturii omeneşti, pun în mişcare întreaga teologie. N'are cineva decât să ia un caz oarecare, precum e darvinismul, şi va observà îndată cum teologia îşi revizuieşte poziţiunile, cu fiecare fapt nou care se iveşte la orizont, cum ea îşi caută alte documentări, mai înţelese de timpul în care trăieşte, şi cum are neîncetat de câştigat din această neîncetată mişcare şi adaptare a formelor ei şi a temeiurilor cu care îşi expune fondul.

Şi cât nu are teologia de câştigat din această operaţiune!

Odată se credeà că pământul e plan şi că soarele se învârteşte împrejurul lui. Se păreà că aşà ar fi

învăţământul Sfintei Scripturi. Şi au venit fapte nouă, şi învăţământul Bisericii a trebuit să deschidă ochii în faţa lor, şi şi-a cercetat din nou poziţiunile şi a găsit că Scriptura nu învaţă aşà, ci aceia erà numai o interpretare a teologilor. Cultura timpului nu-i dusese mai departe.

Şi acum, dupăce s'a făcut lumină în această lature, nu ne simţim uşuraţi? Nu vedem că e bine că s'au revizuit aceste lucruri, şi expunerea nouă a teologiei nu ni-se pare o îndreptăţită mergere cu pasul timpului? Ce ar fi să mai învăţăm pe cărţile de dogmatică dela 1400!

Dacă ar citì cineva nu alte cărţi ci spre pildă numai ale învăţatului *Dr. Gustave le Bon* din Paris, câte elemente nu găseşte în ele, prin cari prinde mai bine multe date ale teologiei, deşì acest învăţat are şi multe vederi libere, care nu se potrivesc cu ce învăţăm noi! Dar cu toate acestea simpla venire în atingere cu alte date ne deschide lumini nouă şi folosul este mare.

Teologul trebuie să stea totdeauna la punctul de observaţiune pentru a îndeplinì această operă.

II.

Studiul teologiei la Români.

In România, ca o ţară de cultură nouă şi răzimată pe alte culturi mai vechi, nu ne mai putem aşteptà ca teologia să fi lucrat în sensul acesta. Singurul lucru pe care putem să-l cerem este ca aceste chestiuni măcar să se fi oglindit la noi, să-şi fi aruncat razele lor din ţinuturi unde răgazul culturii erà mai vechiu.

Putem mărturisì cu mulţămire că, pentru multe ramuri de studiu, teologia noastră n'a stat în nelucrare. Dacă nu ne vom gândì numai la graniţele înguste ale vechiului regat, ci la toate ţinuturile românimii, va trebuì să constatăm că, în sinul acestui neam, au fost silinţe onorabile, care au împlinit multe trebuinţe teo-

logice ale vremii lor. Aceasta trebuie s'o recunoaştem în special facultăţii de teologie ortodoxă dela Cernăuţi, care a dăruit neamului românesc manuale de teologie de care ne-am servit şi cu care ne-am împlinit nevoile studiului la vremea lui. Orice s'ar puteà spune despre ele, despre originalitatea sau metoda lor, nu se poate tăgăduì că sunt onorabile cursuri de universitate, înfăţişând o muncă personală şi trecând cu mult peste nivelul cărţilor de învăţământ secundar pe care le aveam până atunci.

Astfel, am fost dăruiţi cu cursuri de teologie dogmatică, morală, istorie bisericească generală, liturgică, omiletică, arheologie biblică, introducere în Sf. Scriptură, etc., fără a pomenì de lucrări parţiale din studiul teologiei, privitoare numai la vre-o chestiune izolată, nu la un ram întreg. Din altă lature a românismului, dela nu de mult răposatul, învăţatul profesor *Iuliu Olariu*, am dobândit comentarii aproape la întreg Noul Testament, care şi ele sunt lucrări de multă erudiţiune. Dacă la acestea vom pomenì şi de produsele, fireşte, mai puţine, ale unei facultăţi de teologie mai tinere, cum e cea din Bucureşti, ne vom găsì în faţa unui complex care ne va arătà că gândirea noastră teologică a socotit şi ea că trebuie să ia poziţiune faţă de cultura timpului şi să ofere cel puţin manuale pentru orientarea tineretului universitar. Deci având în vedere marile ramuri ale teologiei, un tânăr nu este lipsit de conducere şi-şi poate croì un drum cu puţinul care se află şi în grai românesc.

Nu voi stăruì asupra unei alte ramuri de lucru, prin care teologii români au căutat să răspundă trebuinţelor cugetării creştineşti dela noi. Mă gândesc la însemnata muncă de traduceri din ruseşte a unor preţioase lucrări de teologie, în cari s'au ilustrat foarte mulţi din teologii noştri care au studiat în Rusia. Această muncă n'a fost preţuită destul până acum şi voi pomenì despre ea mai pe larg cu alt prilej, scriind din alt punct de vedere.

Privind acum toate acestea, nu putem să nu ne bucurăm că teologii noştri, (din partea unora fie chiar în mod numai mijlocit, prin traduceri) s'au silit să răspundă trebuinţelor culturii religioase dela noi, publicând scrieri ca cele pomenite.

III.

Pastorala în tratarea românească.

Din toate acestea un singur studiu a rămas nebăgat în seamă: *pastorala*. Pe când toate celelalte s'au bucurat de tratări mai largi, prin cursuri universitare tipărite, fie scrise direct în româneşte, fie traduse din ruseşte, pastorala n'a trecut peste graniţa manualului secundar, şi încă şi în acesta s'a tratat puţin. Nu s'a trecut dincolo de materia manualului publicat în 1862 de Episcopul Melchisedec al Romanului, deşi trebuie să pomenim ca de o bună lucrare, de *Sfaturi către Preoţi* de fostul *Mitropolit Primat Atanasie*, Bucureşti, 1909. Afară de acestea pastorala a mai fost lucrată în româneşte de către *Mitropolitul Andrei Şaguna*,[1] de *Episcopul Inochentie al Romanului*, a cărui lucrare nu e decât o prescurtare a manualului lui Melchisedec, apoi de *Economul G. I. Gibescu*[2] şi de manualul Părintelui profesor *I. Gotcu* dela Seminarul «Veniamin» din Iaşi, care se predă azi în seminariile din vechiul regat.

Şi cum stăm cu pastorala în România, după cât s'a lucrat până acum în limba românească?

Stăm pe temeiul unei vieţi sociale puţin desvoltate, în care raporturile preotului cu credincioşii sunt esenţial tot acele care puteau fi acum 50, 100 sau 200 de ani. In felul acesta am puteà scoate o lucrare de pastorală din Sfinţii Părinţi, deşì ei au trăit acum mai mult de 1000 de ani. Da, sunt principii bune, permanente nechimbate. Dar în ce priveşte aplicarea lor, vieaţa s'a schimbat cu totul. Aici suntem cu totul în urmă.

---

[1] Manual de studiu pastoral, Sibiiu 1878.
[2] *Manual de Teologia Pastorală, Bucureşti 1899.*

Pentru cât erà nevoie în şcoala secundară, s'a făcut. Manualele pe care le avem răspund acestei trebuinţe. Dar tratarea largă universitară aşteaptă încă. Pastorala e rămasă cu mult în urmă, deşì motivele pentru înoirea acestui studiu sunt cu mult mai multe decât pentru celelalte, cum vom vedeà în curând.

IV.

Trebuinţa de o pastorală mai nouă.

Dacă pentru celelalte ramuri de teologie prefacerea cugetării omeneşti a tot prilejit revizuirea lor şi adăogarea şi turnarea lor în alte chipuri şi cu alte temeiuri, pentru a face faţă unei mentalităţi schimbate; ce motiv erà de a face astfel cu pastorala! In adevăr, pastorala are a face nu numai cu schimbarea ideilor, ci paralel cu ele, şi cu schimbarea moravurilor. Nu numai cugetarea oamenilor e alta decât în trecut, ci şi felul vieţii lor şi organizarea socială. In alcătuirea societăţii omeneşti sunt acum atâtea prefaceri, cu atâtea principii nouă, că nici vorbă, nu mai este cu putinţă ca preotul să facă faţă împrejurărilor numai cu cât a învăţat în cunoscutele capitole ale pastoralei. Dacă un preot, care ar şti pastorala numai după cât s'a scris în româneşte, ar aflà ce fac, de pildă, preoţii din Berlin, pentru a ţineà masele populare în atingere cu ideia bisericească, s'ar mirà de câte născociri au intrat în domeniul pastoralei, numai din nevoia de a călăuzì turma creştinească. Intr'o asemenea împrejurare, poţi vedeà cât de vie este această ramură a teologiei şi în ce chip deosebit a evoluat — dovadă că obiectul trăeşte.

Dar tocmai aceasta trebuie să producă cu atât mai multă părere de rău că această arteră a teologiei a fost ţinută la noi atât de puţin în curent cu progresele ei aiurea. Numai puţin din ce înseamnă acest progres s'a putut vedeà din ce am publicat eu anul trecut în *Universul literar* (22 August 1920) despre activitatea organizaţiunii creştineşti din Anglia numită

Armata mântuirii. Am vizitat-o anul acesta în Londra şi pot spune că face adevărate minuni. E aproape idealul în ce priveşte îngrijirea săracilor şi punerea lor în contact cu evanghelia. Şi isbânda lor este, aş puteà zice, un adevărat triumf al dragostei creştineşti.

Ei bine, aceasta e o pagină de pastorală.

Dar câte ca aceasta! Apusul a făcut încordări supra-omeneşti pentruca să-şi păstreze poziţiunile religioase şi să nu le peardă în faţa necredinţei. A fost foarte greu şi azi încă se luptă cu greu. Dar se luptă. Cunoaşterea acestor opintiri e prin ea însaşi o educare către Hristos pentru cei care citesc. De aceea în domeniul teologiei noastre practice e o mare lipsă că aceste amănunte nu se cunosc. Ele te mângăie şi te înalţă, îţi dau curaj şi avânt, numai cât le afli aşà, la întâmplare, de ici şi de colo. Dar încă să le înşire cineva una câte una! Atunci vezi câte arme de lucru are Biserica şi câte unelte au născocit slujitorii ei, pentru a îndeplinì programa lui Hristos în lume.

Tocmai simţind această mare lipsă, am socotit de trebuinţă să dau câteva crâmpeie din acest domeniu atât de puţin cunoscut la noi şi a procurà astfel motive pentru cercetarea mai amănunţită şi înoirea studiului pastoralei, faţă cu atâtea împrejurări schimbate şi dela noi.

V.

Cauzele care prefac vieaţa socială.

Şi în ţara românească vieaţa socială se preface. Nu numai alcătuirea politică a suferit şi suferе schimbări, nu numai curente nouă se afirmă, în ordinea cugetării religioase sau a celei politico-sociale, ci şi în ceeace priveşte mişcarea populaţiunii se petrec schimbări care înainte abià puteau fi semnalate. Acestea au mare legătură cu pastorala, cum îndată vom vedeà.

Noi suntem popor de ţărani, şi ca atare vieaţa noastră a fost simplă. Caracteristica ei au fost obiceiurile

patriarhale. Lucrurile moştenite din vechi se ţin, oamenii nu au prea multe trebuinţe.

In astfel de condiţiuni, nici lucrarea preotului nu e prea grea. El nu are să muncească decât ca să menţie obiceiurile bune apucate, vechea stabilitate a vieţii, care totdeauna este o temelie serioasă ce nu trebuie pierdută. In astfel de împrejurări, nici viţiile nu sunt multe, fiindcă nu au de unde se alimentà. Lipsesc ispitele care târâie pe om la pofte nouă, rafinate şi la păcat.

Pentru multe ţări, perioada patriarhală s'a dus. Ea este pe cale nu a se duce, dar de a se preface mult şi la noi.

1. Partea nouă a vieţii sociale este activitatea industrială. In multe ţări din Apus, populaţiunea ocupată în industrii întrece la număr pe cea de ţărani. Situaţiunea aceasta schimbă cu totul şi felul cum oamenii se influenţează în vieaţa sufletească. De aceea şi problema pastorală se schimbă. Ea e mult mai grea, fiindcă vieaţa industrială usucă pe om sufleteşte, îi ia atingerea vie cu natura, care totdeauna e un factor de moralizare şi de îndemnare către Dumnezeu, pe care-l simţi mai deaproape în «lucrul mânilor Lui».[1] Preotul are mult mai multe motive cu care poate îmboldì pe om şi un aluat mult mai primitor pentru influinţa sa între oamenii care trăiesc în atingere cu natura.

In mediile industriale, vieaţa este mai vitregă. In loc de foşnetul frunzelor şi de vâjâitul răcoritor al apelor, omul aude huruitul ameţitor al maşinilor. E o atmosferă care te turteşte şi desfiinţează cu sufletul, mai cu seamă că în ea omul nu are variaţiunea de lucrări a ţăranului, ci ani de zile el îndeplineşte acelaş şi acelaş lucru mecanic, încât aproape se mecanizează şi el şi se stârpeşte din el însuşi terenul pe care preotul să poată presărà sămânţa înviorătoare. Munca sa nu-i ofere nimic

---

[1] «Nu sticlele laboratorului, nici tomurile filosofilor, ci priveliştea naturei vine să aprindă scăpărările minţei şi să arunce în lumea gândurilor fermente uriaşe». St. Zeletin, *Ideea europeană*, Bucureşti, 31 Iulie—7 August 1921.

care să-i odihnească cugetarea: nici o nouă învăluire de nouri care îmbracă şi schimbă faţa cerului, nici fâlfăirea în depărtări a unui stol de păsări călătoare, nici venirea furtunii, nici apropierea ploii, nici prefacerea înceată a naturii prin trecerea dela un anotimp la altul, nici nimic, nimic.

Să citească cineva Psalmul 148 şi să vadă câte motive religioase găseşte într'ânsul prin priveliştile din natură:

«Lăudaţi pe Domnul din ceruri, lăudaţi-l pe el întru cele Inalte... Lăudaţi-l pe el soarele şi luna, lăudaţi-l pe el toate stelele şi lumina. Lăudaţi-l pe el cerurile cerurilor, şi apa cea mai pre sus de ceruri să laude numele Domnului. Că el a zis şi s'au făcut; el a poruncit şi s'au zidit. Pusu-le-a pe ele în veac şi în veacul veacului, poruncă a pus şi nu va trece. Lăudaţi-l pe Domnul de pe pământ balaurii şi toate adâncurile, focul, grindina, zăpada, ghiaţa, duhul cel de vifor, celece fac cuvântul lui. Munţii şi toate dealurile, lemnele cele roditoare şi toţi cedrii, fiarele şi toate dobitoacele, cele ce se târăsc şi păsările cele sburătoare... să laude numele Domnului».

Toate acestea nu le ai în vieaţa industrială. Omul, eşit din fabrică ori din mină, dă peste cârciumă şi alte stabilimente la fel, şi acolo caută să se uşureze de vieaţa care-l striveşte sufleteşte.

Starea aceasta nu va ajunge curând la noi, dar totuşi ea îşi face drum, fiindcă tindem şi noi să ajungem un Stat nu numai agricol, ci şi industrial, ca să nu atârnăm în industrie de străinătate. Şi oricât par acestea chestiuni de economie politică şi cu totul străine de atmosfera seminariilor şi a facultăţilor de teologie, totuş ele sunt în foarte strânsă legătură cu problemele noastre. Căci religiunea e vieaţă şi prefacerile vieţii nu le putem privì cu ochii închişi. Ele modifică felul nostru de a lucrà, şi de aceea trebuie să fi neîncetat cu ochii la ele, ca la un barometru, după care-ţi regulezi şirul muncii ca să nu fii prins de vremea rea.

In unele centre, vieaţa industrială s'a întrodus şi la noi, iar acum, dupăce neamul românesc a fost strâns într'un singur mănunchiu naţional, încă şi mai mult se accentuiază caracterul industrial, fiindcă am alipit la trupul nostru teritorii de mai mare desvoltare industrială decât în România veche.

Centrele industriale dela noi se găsesc în Bucureşti, unde trăiesc mai multe mii de lucrători, apoi sunt în regiunea terenurilor petrolifere şi la Galaţi. In toate aceste centre, se aude şi de mişcări socialiste — probă că acolo este o situaţiune nouă, în legătură cu noua vieaţă de industrie, deosebită de cea veche cunoscută patriarhală.

Nu pomenesc de regiunile din teritoriile cele nouă, unde centrele industriale sunt mai multe ca la noi.

Aceasta e una.

2. Dar afară de ea au venit încă şi alte prefaceri.

Vieaţa patriarhală era caracterizată prin micile îngrămădiri de oameni. Vieaţa modernă aduce cu ea marile îngrămădiri cu casele mari cât căzărmile, cu sute de oameni în ele, locuind fiecare în câte o odaie două, părete în părete, uşă în uşă, vecini, dar străini.

Pe când în localităţile cu îngrămădiri mici, de sute sau câteva mii de locuitori, oamenii să văd des, se cunosc şi exercită unul asupra altuia un control necăutat, dar firesc prin faptul că, vrând nevrând, ei să văd des şi află iute unul despre altul; în centrele cele mari înstrăinarea şi vieaţa ascunsă se desvoaltă pe o scară cu mult mai largă. Sânt aceiaşi oameni, cu aceleaşi chipuri, dar cu alte suflete.

Iată, nu sânt decât câteva săptămâni... în Bucureştiul nostru a fost ucis funcţionarul de bancă Zaharopol, într'o astfel de odaie din strada Viorele, fără ca un pensionar, despărţit numai printr'un părete subţire de odaia crimei, să aibă ideie ce se petrece acolo ori să fi cunoscut pe ucigaşul vecin.

Eşti mai străin între mulţi decât între puţini!

N'am puteà spune că în România am avut a face cu problema marilor îngrămădiri. Până la răsboiu, singurul oraş mare era Bucureştiul. In celelalte, cu excepţiune doar pentru Iaşi, unde domneà o atmosferă de cultură mai înaltă, încolo nu domneà decât cunoscuta vieaţă de provincie, cu spiritul de mahala, cu judecata îngustă şi lipsită de orizont.

Dar acum, după ce ţara s'a mărit, situaţiunea aceasta s'a schimbat cu mult. Deşi nu este o numărătoare oficială, dar se bagă de seamă că Bucureştiul e mult mai înţesat ca înainte. Şi de n'o fi un milion, de locuitori, după cum spun unii, dar e cu putinţă să fie de două ori mai mulţi şi peste de ce erà înainte de răsboiu. Apoi la România s'au adăogat oraşe mari care trec peste suta de mii de locuitori. Este Chişinăul, e Cernăuţul. Despre cel dintâi, mi s'a spus că e cu mult trecut peste 200,000. Despre oraşele din România veche, mi s'a afirmat că Galaţul are acum 300,000 de locuitori. E cu putinţă să fie o exagerare, dar iarăşi e adevărat că e cu mult mai îmbulzit peste cele vre-o 80,000, cât aveà înainte de răsboiu. Oraş mare în România nouă mai este Timişoara. E oraş cu multe fabrici, deci cu atmosfera febrilă a vieţii industriale şi cu problemele deosebite ale ei.

VI.

Situaţiunea nouă aduce probleme nouă.

Ar puteà întrebà cineva:

Ei, şi dacă se îngrămădeşte lumea în unele centre, ce urmează de aici pentru pastorală? Oamenii vor aveà mai multe ispite, va fi ceva mai greu, dar nu sunt aceleaşi suflete de oameni pe care trebuie să le înveţi. Rău pe de o parte, fiindcă în oraşele mari se găseşte marea organizare a desfătărilor care târâie spre păcat, dar, pe de altă parte, îi ai pe oameni mai strânşi la un loc, îi poţi adunà mai uşor, ca să le vorbeşti ori să lucrezi cu ei.

Aşà ar fi, dacă n'ar fi altfel... oamenii din oraşele mari *nu sunt aceiaşi* ca cei din micile localităţi. Ia să ascultăm pe cei cu experienţa oraşelor mari şi vom vedeà că ai acolo fiinţe de o structură sufletească cu totul alta decât cea din vieaţa patriarhală. E o structură inferioară. Iţi vine în mână un aluat de oameni mult mai necurat şi care mai greu se poate plămădì pentru a face din el pâne bună.

Una din ţările în care prefacerea socială s'a săvârşit cu paşi mari e Germania. Din ţară care odată erà agricolă, în decursul veacului trecut s'a schimbat grabnic în industrială. Populaţiunea ei orăşănească e mai numeroasă ca cea dela ţară. De unde în timpul răsboiului dela 1870 populaţiunea dela ţară erà mai mult de jumătate decât cea dela oraş (26.219,352 din 41.010,150), în 1910 erà numai 25.954,587 din 64.925,993. Din populaţiunea totală, oraşele mari (adecă cele cu peste 100,000 de locuitori) aveau numai ele aproape 14.000,000 de locuitori. Prin urmare aproape o cincime din populaţiunea totală.

Şi ce urmează de aici?

Urmează o nouă psihologie, care nu existà acum o sută de ani şi care ne obligă să creştem şi programa noastră de lucru în conformitate cu ea.

Să ascultăm ce spune în această privinţă *F. F. Classen*, în cartea sa *Naturgeschichte des Grosstadtvolks* (Istoria naturală a populaţiunii din oraşele mari):

«Cel născut în oraş, în vieaţa de familie dejà sfărămată, îşi ridică numai amorţit aripile sufletului. Obişnuit de timpuriu cu o grămadă de impresiuni care se aruncă una peste alta, el nu învaţă niciodată să cunoască lucrurile temeinic. Pasiv cu spiritul, incapabil de a născocì cu mintea, de a se ajutà, de a stăruì în calea lui cu o hotărîre puternică, această făptură a oraşelor mari ajunge un om neisprăvit, greu de întrebuinţat. Goana vieţii face pe oameni dispuşi pentru plăcerile iuţi, ameţitoare, care

istovesc nervii şi trezesc viţiul. Roadem din puterea care s'a îngrămădit în timpul unei trainice şi inteligente munci de veacuri. Noi consumăm din obiceiurile cele bune, din disciplina şi vrednicia casnică, din pietatea şi conştiinţiozitatea protestantă, care de veacuri s'a format în poporul german. Nu e de loc probat că oraşele mari sunt în stare să plăsmuiască un asemenea vrednic soi de oameni. Şi adânc în suflet simte mulţimea, simte individul cum noi suntem tăiaţi de pământul care zămisleşte puterea noastră. Suntem ca un soi de pomi care, strămutaţi în ţară străină, se prind şi cresc numai sădiţi în butaşi, care, rupţi de aiurea şi înfipţi în pământ, dau apoi rădăcini. Din această vieaţă sfăşiată şi apăsată, pier vechile zeităţi casnice ale poporului nostru. O mare măsură de intensitate sufletească, de poezie şi tărie de caracter a fost moştenirea poporului nostru. Şi înrădăcinat adânc în vatra familiilor, ca un vrednic şi noduros pom se ridică simţul bisericesc. Acesta s'a dus acum şi fără nădejde de întoarcere. Duhuri nouă au venit şi au prins sufletele în mrejele lor. Mai întâi sunt duhuri mici, numeroase şi fiecare: ziarele revarsă peste oameni o grămadă de impresiuni şi cunoştinţe nouă, apoi romanele care se desfac prin colportaj şi senzaţionalele poveşti cu omoruri. Simţurile se atâţă într'un chip neauzit prin zugrăvitura, colorul şi tonul lor. Sufletul poporului e uimitor de împărţit între starea veche şi cea nouă. In inima omului simplu, care n'a fost educat să cugete logic, trăiesc alăturea duhurile cele mai deosebite. In casa credinciosului ţăran protestant, au trăit doar totdeauna şi câteva duhuri din ceata lui Wodan. Trebuie să ne mărturisim însă că, privit istoriceşte, duhul bisericesc în casa lucrătorului joacă acelaş rol ca şi vechiul păgânism în casa ajunsă creştină a ţăranului. Acest duh face parte dintr'un trecut care s'a perdut».[1]

---

[1] Citat după Paul Grünberg, *Die evangelische Kirche in der Grosstadt.* Göttingen 1910, pag. 1—6.

Cunoscutul filozof şi pedagog *Frederic Paulsen* arată, în mai multe rânduri, cât de mult oraşele mari au schimbat alcătuirea sufletească a societăţii: Astfel zice el:

«Nemulţămirea creşte în aceiaşi măsură în care cresc poftele, şi pentru înmulţirea năprasnică a acestora, vremea de faţă aduce în adevăr condiţiuni atât de priincioase, cum nu s'a mai pomenit. O uriaşă putinţă de a te mişcà a venit peste noi; nu mai există o populaţiune stabilă. Cu puţine generaţiuni înainte, erà încă regula că fiecare rămâneà toată vieaţa în raporturile în care s'a născut. Acum toată lumea este la vânătoarea de plăceri. Oraşele mari sunt regiunile pentru această vânătoare. Ele poftesc şi momesc pe oricine, şi fiecare vine şi trăieşte într'ânsele, cel puţin cu închipuirile lui. Chiar şi în cel din urmă sat sărăcăcios nu mai este nimeneà care să nu-şi aibă acolo cunoscuţi sau rude, un fiu în armată, o fiică în serviciu. Oraşul mare este acum un monstruos magazin-expoziţie, în care mii de lucruri ademenitoare aţâţă poftele neîncetat. Toate aceste lucruri sunt pentru fiecare. E numai întâmplător, dacă cutare nu le poate cumpără. El ar puteà să le şi aibă şi să-i fie de trebuinţă, lui ca şi oricărui altuia, care întâmplător a câştigat la lotărie sau la bursă. Conştiinţa stării tale sociale şi moravurile ei au pierit în anonimitatea vieţii din oraşele mari. Egalitatea maselor, exprimată în egalitatea îmbrăcămintei a înfăţişării, dă tuturor pretenţiuni la fel. Deci deoarece fiecare are înaintea ochilor ceiace alţii posedă mai nainte de el fără nici un motiv raţional: cai, servitori, saloane, castele, veşminte, podoabe, plăceri, desfătări de banchete, cum să nu fie oricare om nemulţămit? La aceasta se mai adaugă faptul că zăgazul pe care odinioară religiunea îl ridicase împotriva poftelor în vremea noastră este ca şi măturat. Cugetarea că toate cele pământeşti sunt trecătoare şi că veşnicia este aproape şi-a perdut puterea ei pentru cei mai mulţi, atât la oamenii culţi,

cât şi la marea mulţime. Dacă odată nădejdea într'o vieaţă viitoare, pentru care bogaţilor şi celor în desfătări nu se deschideau perspective tocmai priincioase, mângăià pentru lipsurile acestei vieţi, cum poate mângăià acum pe acel care şi-a perdut nădejdea în altceva viitor, când fericirea lui nu-i oferă ceiace procură altora?».[1]

In altă parte, tot el spune:

«Chestiunea locuinţelor din oraşul mare are năzuinţa de a sfărâmà vatra casnică şi vieaţa de familie a lucrătorilor. Nu fără vina lor. Căci nu este bun pe care mulţimea să-l preţuiască mai puţin după adevărata sa valoare pentru fericirea vieţii, decât o locuinţă curată şi tihnită. La aceasta se adaogă mutarea continuă: La cele 330,000 de locuinţe din Berlin, se socotesc anual până la 140,000 sau 150,000 de mutări, bine înţeles, mai cu seamă în micile locuinţe. Ce uriaşă povară de cheltuieli, perderi şi chinuri se exprimă prin cifra aceasta! In asemenea împrejurări, nu se mai poate vorbì de un sentiment al vetrei casnice. Locuinţa este vizunià de o clipă, pe care fiecare individ din uriaşa masă în mişcare îl găseşte în sbuciumul şi nevoile fiecărui soroc de mutare. Cu aceasta, pier toate legăturile personale statornice care se nasc în mijlocul populaţiunii stabile, legăturile cu vecinii şi rudele, cu cei sus-puşi şi cu clienţii, cu profesorul şi cu preotul; toate se rostogolesc înaintea noastră într'o confuziune pustie. Copiii, deseori lăsaţi de mici de capul lor, rămân neîngrijiţi. E drept că şcoala se ocupă de ei, dar lucrurile însemnate care se învaţă în casă, ea care din copilărie dă loc şi prilej pentru joc şi lucru, fapte evident mai însemnate pentru omul întreg decât toată ştiinţa şcolară la un loc, acestea ei nu le mai învaţă».[2]

Din aceste citate, se vede bine că oraşul mare a adus cu dânsul cu totul alte stări şi, deci, şi alte pro-

---

[1] *System der Ethik,* Stuttgart & Berlin 1906, volumul II, ediţia 7—8, pagina 20—21.

[2] *Op. cit.,* pagina 383—384.

bleme. De fapt, situaţiunea e mult îngreuiată fiindcă prin ea s'au trezit din adâncul fiinţei omeneşti pofte ticăloase grele de stăpânit. Se şi vede din tânguirile multor bărbaţi care se îngrijesc de sănătatea morală a poporului lor. Astfel *W. Riehl* scrià încă din 1855: «Europa se îmbolnăveşte prin monstruozitatea marilor ei oraşe».[1] Altul arată că oraşul mare consumă putere fizică mai multă decât produce, şi aceasta o dovedeşte cu rezultatele recrutărilor. «Oraşele mari dau numai jumătate din recruţii pe care ar trebuì să-i dea după numărul lor. Starea aceasta se arată încă şi mai aspră, dacă avem în vedere nu pe recruţii născuţi din părinţi veniţi dela ţară, ci pe cei ai căror părinţi sunt şi ei născuţi în oraşele mari. Şi aceasta cu toate însemnatele silinţe şi progrese higienice ale oraşelor mari».[2]

Nivelul moral scăzut, care a dus la astfel de rezultate, a dat motiv şi la înfiinţare de organizaţiuni precum *Misiunea internă* (1849) în Germania. La al VI-lea congres bisericesc, ţinut în Berlin la 1853, *Wichern*, înfiinţătorul Misiunii interne, a spus despre oraşele mari: «In aceste oraşe zace hotărârea pentru viitor». La foarte multe congrese ale ei, apoi, ţinute an după an (1876 Danzig; 1884 Karlsruhe) s'a arătat foarte multă îngrijorare pentru problema morală a marilor oraşe. După cum spune Paul Grünberg, din care luăm aceste date, «dela 1875, chestiunea nu s'a mai liniştit».[3]

Nu numai oamenii Bisericii, ci şi alţii, cu interese curat laice, dar ocupându-se de aceleaşi chestiuni ale creşterii publice, au caracterizat la fel efectele nenorocite ale oraşelor uriaşe. Unul din aceştia, vorbind despre Anglia, pomeneşte de «influenţa nenorocită a oraşelor uriaşe, cu Londra în frunte».[4]

De aceia spune acelaş Paul Grünberg:

---

[1] Citat după Paul Grünberg, *Die evangelische Kirche in der Grossstadt*. Göttingen 1910, pagina 3.

[2] Paul Grünberg, Op. cit. pagina 3.

[3] Op. cit. pagina 15—17.

[4] W. Wiemann, *Jungendpflege*. Leipzig-Berlin, Teubner, 1914, p. 40.

«Această uriaşă dislocare a populaţiunii, cu toate prefacerile ei în folosul oraşelor mari, este de cea mai mare însemnătate pentru fizionomia şi psihologia vieţii poporului şi ne pune probleme nouă pe toate terenurile».[1]

VII.

Ce ne priveşte pe noi?

Ar puteà spune cineva că chestiunea oraşelor mari şi a îngrămădirii populaţiunii priveşte numai ţările cu o populaţiune deasă din Apus şi deci n'am aveà să ne ocupăm de ea într'o Pastorală românească.

Lucrul nu e aşà. Deşì ca alcătuire socială suntem departe de a fi ca cei din Apus, totuşi, dupăcum am arătât şi mai nainte, începe a se arătà şi la noi formaţiunea oraşului mare, cu toate urmările care rezultă de aici.

Dar chestiunea nu se opreşte numai aici. Oraşul mare se arată cu probleme nouă ale vieţii sale nu numai întru cât priveşte cuprinsul lui, ci şi celelalte regiuni ale ţării. Căci puterea lui nefastă trece peste marginile lui şi influenţează mai departe. Cu dreptul spune Paul Grünberg:

«Această particularitate a marilor oraşe le priveşte nu numai pe ele, ci întreaga ţară, întreaga naţiune. Căci *oraşul lucrează asupra ţării în chipul cel mai variat.* El lucrează asupra miilor care trecător se opresc întrânsul ca soldaţi, şcolari, studenţi, ucenici, lucrători, servitori; el lucrează prin tablourile şi impresiunile pe care oraşul le oferă populaţiunii dela ţară care vine la oraş cu afaceri sau pentru a se desfătà; el lucrează prin turiştii, călătorii şi prin ceice părăsesc oraşul vara pentru a se duce la ţară; lucrează prin ziarele, expoziţiunile, adunările şi congresele lui. Şi cu toate că, fără îndoială, la rândul său şi ţara influenţează asupra oraşului, căci ţinuturile dela ţară varsă pe mulţi

[1] Paul Grünberg, Op. cit. pagina 2.

din oamenii lor oraşului mare, totuşi influenţa masei mai mari şi compacte o biruie uşor pe cealaltă». [1]

Apoi dacă este aşà, chestiunea e la fel şi pentru România. Influenţa Bucureştiului se simte până departe. Intr'însul se petrec fapte care nu se petrec la ţară sau în oraşele mici. Dar când ajung să se ştie, influenţează şi acolo. Acì, la Bucureşti, înfloreşte literatura desfrânată, care, de sigur, se răspândeşte şi aiurea. In interval numai de câteva luni, s'au petrecut aici atâtea fapte extraordinare, încât nu mai poate fi nici o îndoială de reaua influenţă morală a acestui oraş. Ziarele au semnalat cazuri de spargeri săvârşite de copii, scrisori de ameninţare pentru a stoarce bani, fete de familie bună fugite dela părinţi ca să trăiască o vieaţă slobodă, aşà cum se arată în filmele dela cinematograf. Deci se observă influenţa nenorocită a acestui gen de distracţiuni. Şi ce este mai semnificativ este că mai cu seamă copiii şi tineretul se găsesc prinşi de vraja acestor apariţiuni din oraşul mare, pentrucă ei sunt impresionabili şi cu imaginaţiunea mai vie.

Trei băieţi au alcătuit o bandă şi au săvârşit peste 15 spargeri. Cel mai mare erà de 14 ani, iar cel mai mic de 11. Tustrei erau din Bucureşti. [2]

Alţi patru au trimis o scrisoare unui negustor din Calea Griviţei, ameninţându-l cu primejdii, dacă nu va depune 30,000 de Lei la cutare loc. Omul n'a depus şi s'a trezit cu ei în casă după miezul nopţii şi l-au bătut groaznic. [3]

Acestea sunt numai puţine din foarte multe lucruri petrecute.

In Transilvania, un tânăr de 18 ani a băgat groaza în ţinuturile Clujului, prin prădăciunile sale. Ziarul *Voinţa* din acel oraş (24 Aug. 1921) pune faptul în legătură cu poveştile de bandiţi care se răspândesc cu nemiluita. Se ştie însă că acestea sunt produsul oraşelor

[1] *Op. cit.*, pag. 6.
[2] Vezi ziarul *Indreptarea,* Bucureşti, 23 Iulie 1921.
[3] Vezi *Universul,* 4 Septemvrie 1921.

mari. Bucureştiul are de acestea. O editură se găseşte în Str. Sf. Ionică. A fost condamnată de curând de justiţie, dar nu-i pasă. Producţiunile ei continuă a se găsì la foarte multe chioşcuri de ziare.

In foarte mare măsură, influenţa Bucureştiului şi a altor oraşe mari dela noi se exercită acum, ca şi aiurea, prin soldaţi şi servitori. Cu ce se aleg ei din aceasta? E adevărat că inteligenţa lor se mai trezeşte. Dar împreună cu trezirea, duc înapoi acasă obiceiuri păgubitoare, pe care însăşi deşteptăciunea trezită îi serveşte să le împlinească mai cu îndrăzneală.

Aceasta este influenţa oraşului mare şi la noi şi deci nu e fără folos a vorbì de ea şi într'o Pastorală românească.

VIII.

Omul din centrele industriale.

Am spus că, între îngrămădirile de oameni, un tip special este al centrelor industriale, care modelează în alt fel vieaţa omului. Să ascultăm pe ceice trăiesc în ţările cu mare desvoltare industrială şi să vedem cum judecă ei pe omul din aceste ţinuturi şi ce situaţiune rezultă de acì pentru activitatea pastorală.

> «In oraşe şi în apropierea lor, unde totdeauna se găseşte de lucru, vin aceia, zice un preot, care nu mai pot sta în satul lor: patroni ajunşi la faliment, ţărani sărăciţi, care se ruşinează de a rămâneà ca lucrători cu ziua în satul lor, fii şi fiice stricate sau acei care s'au certat cu părinţii, bărbaţi care au scăpat din vreun aşezământ de corecţiune, în genere aceia care nu mai sunt bucuroşi să li se amintească trecutul lor, decăzuţi şi deraiaţi de tot felul. Fii stricaţi din bune familii, după ce barca vieţii lor s'a stricat deabinelea, debarcă adeseori în vreo fabrică. De multe ori neînţelegerea cu ai lor e atât de mare, că o împăcare nu mai este cu putinţă».[1]

[1] H. Bechtolsheimer, *Die Seelsorge in der Industriegemeinde.* Göttingen 1907, p. 56.

Altă caracteristică a vieţii celor ocupaţi în industrie este că, din vieaţa lor, lipsesc legăturile personale statornice, prin care un om atârnă sufleteşte de influenţa nesilită a altuia. Să ascultăm ce ni se spune şi în privinţa aceasta:

«Vieaţa de lucrător nu duce la raporturi personale durabile. Patronul şi lucrătorii de obicei rămân ca oameni cu totul străini unul de altul. Raportul dintre ei se isprăveşte în produsul după contract şi în ceiace se primeşte în schimb. Simţirile care ar face din acest raport un act mai gustat omeneşte, precum încrederea, alipirea, ruşinea, chiar şi frica, iar pe de altă parte conducerea şi îngrijirea educativă, acestea au puţin spaţiu unde să se dezvolte. Lucrătorul nu slujeşte unui om, ci unui capital ca atare. Foarte limpede se arată acest raport în societăţile pe acţiuni. Chiar şi legăturile dintre tovarăşii de lucru sunt întâmplătoare şi trecătoare. Meşterii şi calfele din evul mediu alcătuiau o corporaţiune. Individul aveà anumite drepturi şi datorii în cercul tovarăşilor lui. Luà parte la cinstea şi sărbătoarea comună. Toate au pierit; rânduiala vieţii din fabrică, la care lucrătorul ia parte numai pasiv, regulează strângerea lor la un loc în timpul lucrului independent de voinţa lor proprie».

Având în vedere toate acestea şi cele ce ştim despre marile îngrămădiri în genere, putem înţelege că activitatea pastorală de aici înainte, are a face cu chestiuni pe care până acum nu le aveà.

IX.

Noua Pastorală.

Ocupându-se de aceste probleme nouă, un autor, preot Bechtolsheimer, spune că activitatea pastorală de acum înainte trebuie împărţită în trei grupe: satul, oraşul şi centrele industriale. Unele din ele iar se subîmpart, fiindcă oraşul, de pildă, înfăţişează o mare gradaţiune,

dela orașul mic până la cel cu peste suta de mii de locuitori.

Când gândim că în România se discută de activitatea preotului mai ales în legătură cu satele!... De câte ori n'am cetit de «rolul preotului *mai cu seamă la sate»!* Şi la oraşe?... Acestea scapă din cercul activității lui?... Tocmai aici trebuesc opintiri mai multe, fiindcă primejdiile morale sunt mai mari, deci şi munca e mai grea.

Autorul pomenit spune pe ce bază învechită stă Pastorala şi ce greutate a avut el să scrie pentru realitatea vieţii pastorale, când s'a îndreptat către vechile tratate de Pastorală. Să ascultăm însăşi cuvintele lui:

«E aşà de frumos când poţi împodobì o carte cu tot felul de savante notiţe marginale! Eu trebue să renunţ la orice plăcere de felul acesta, căci materialul literar, privitor la tema mea, erà mai mult decât sărăcăcios. Am străbătut un şir de cărţi didactice pentru teologia practică, volume pentru predici şi pastorală, şi am făcut descoperirea izbitoare că aceste cărţi au fost alcătuite în întregime plecând fie dela dogmatică, fie dela istorie, fie dela dogmatică şi istorie la un loc, dar nici una n'a plecat dela experienţă şi realitate. Toate aceste cărţi de învăţământ, care vor să arate cum preotul duce evanghelia înaintea oamenilor, cum îi face creştini, scapă cu totul din vedere pe omul însuşi, felul şi fiinţa lui, constituţiunea lui exterioară şi interioară. Ele sunt clădite în aer şi le lipseşte temelia realităţii... Cărţile de învăţământ de felul numit se deosebesc prin alcătuirea lor sistematică şi artistică, orientează minunat asupra chestiunilor de natură curat teologică, dar folosesc puţin pentru practică. E o slabă mângăiere pentru noi că volumele de învăţământ pentru teologia pastorală, scrise de teologii catolici, în privinţa aceasta nu sunt mai bune. Deoarece se rosteşte des lauda

că biserica romano-catolică se pricepe cum să influenţeze vieaţa şi realitatea, am căutat să consult şi partea opusă. Dar şi dincolo ca şi dincoace. Aici hristologie şi doctrină despre păcat, Luther şi Calvin, Wittenberg şi Geneva, acolo Augustin şi Toma, măreţia oficiului preoţesc şi graţia conferită prin taine...

«E nădejdea însă că lucrurile se schimbă pe terenul acesta. Simţul realităţii cuprinde pe teologii care veacuri întregi au trăit numai vieaţă de cabinet şi cu ochii în cărţi. Au început să vadă că cunoaşterea poporului în feluritele lui înfăţişări, trebue să alcătuiască temelia pentru toate discuţiunile teologiei practice...

«Alăturea de oraş şi sat stă astăzi, ca o formaţiune cu totul nouă, *comunitatea industrială*. Ea este în întregime un *ens sui generis*, e din temelie deosebită de oraş şi tot aşà din temelie deosebită de sat. Trebueşte considerată în ea însaşi. Pentru literatură, atât pentru cea ştiinţifică, cât şi pentru cea estetică, comunitatea industrială încă n'a fost descoperită până acum. Pricina este că ceice scriu cărţile rar locuesc acolo unde lucrătorii dimineaţa, la ameazi şi seara trec pe strade cu căniţele de tinichea. Aşezămintele care formează pe teologi, universităţile şi seminariile omiletice, deasemenea, nu iau în consideraţiune până acum alcătuirea specială internă şi externă a acestor comunităţi de un soi deosebit, cu toatecă sute de preoţi din ziua de azi niciodată n'au învăţat să cunoască o comunitate ţărănească sau orăşănească, ci vieaţa lor întreagă au a lucrà într'o comunitate industrială. Scopul scrierii de faţă este de a arătà odată apăsat că în comunitatea industrială se ridică pentru slujba preoţească un şir de probleme foarte grele şi importante, cum nimenea n'a cunoscut până ce Germania n'a ajuns un stat industrial».[1]

---

[1] H. Bechtolsheimer, *Op. cit.*, pag. 1 şi urm.

Din cauza unor astfel de greutăţi, care se aşterneau pe drumul liniştitei activităţi patriarhale a preotului de altă dată, a venit în mintea unora să iasă din experienţa veche şi să se puie la curent cu noua stare de lucruri, pentru a puteà lucrà mai eficace. Astfel un absolvent al unei facultăţi de teologie din Germania, *Paul Göhre*, s'a dus să trăiască cu lucrărorii din fabrici, pentruca să-şi dea singur seama care e vieaţa lor. A intrat ca salahor la o fabrică de maşini din Chemnitz şi a muncit acolo trei luni. Experienţele sale le-a expus într'o carte cu titlul «Trei luni lucrător de fabrică» (*Drei Monate Fabrikarbeiter*) în anul 1891. «Expunerea sa, care de altfel nu e lipsită de lumini plăcute, totuş ne arată cu limpezime dureroasă cât de mult tagma aceasta e despărţită de vieaţa poporului prin vieaţa, simţirea şi cugetarea ei».[1]

Privind tot la astfel de greutăţi ale vieţii pastorale de azi, personal mi-am dat seamă că trebuiesc introduse metode nouă. De aceea ca director al Seminarului Central din Bucureşti, prin 1910, duceam pe elevii claselor superioare pe la fabricile din cartierul Filaretului, unde se află seminarul şi acolo făceam mici servicii religioase.

Alegeam Sâmbetele după ameazi sau spre o sărbătoare. Patronul fabricei suspendà serviciul cu jumătate de ceas înainte, corul cântà o bucată-două, apoi citeam evanghelia zilei următoare. După aceea o explicam şi vorbeam în legătură cu felurite împrejurări ale vieţii. Apoi mai vorbeà ceva şi preotul dela biserica mahalalei, care mă însoţeà. In sfârşit, corul mai cântà câteva bucăţi, stăteam de vorbă cu unul sau altul din personalul fabricii, din lucrători, şi plecam.

La împrejurările mari, precum Crăciunul, Paştile, ne duceam la închisoarea militară, care nu erà departe de noi. Acolo iar cântam cu elevii. Un preot, cu care eram, ziceà o ectenie, ţineam o cuvântare, în care mă

---

[1] Fr. Paulsen, *Op. cit.* pag. 385.

sileam să ridic cugetele deprimate ale unor închişi, spuneam că Domnul ne dă poruncă să cercetăm pe cei din temniţe şi că nu puteam gustà deplin bucuria naşterii sau învierii Domnului, câtă vreme ştiam că aproape de noi sunt fraţi care zac în întristare, şi de aceea veneam să le aducem şi lor o clipă de veselie. In urmă, le împărţeam cozonaci şi portocale. Cei închişi erau adânc mişcaţi. Unii luau cuvântul şi ne vorbeau cu lacrimi. Alţii îşi căpătau încredere în dragostea noastră şi-mi scriau ca să intervin în favoarea lor.

Dupăce închisoarea militară s'a mutat din Bucureşti la Domneşti, în forturile din jurul Bucureştiului, ne ducem şi acolo cu *Societatea ortodoxă*, la sărbătorile cele mari, şi lucram tot aşà cum făceam şi cu seminarul. Acest lucru l-am făcut în tot timpul, până ce am intrat în răsboiu.

La Galaţi, la o zi de Paşti, *Preotul Ludovic Cozma* dela biserica Sf. Impăraţi a plecat cu toată mahalaua la spitalul «Elisabeta Doamna» din acel oraş, ca să dea bolnavilor cozonaci, oauă roşii şi mângăiere, la o zi în care dragostea creştinească trebue să se simtă în valuri mai vii.

După răsboiu închisoarea militară iar a venit în Bucureşti. La anul nou din 1919, din nou m'am dus acolo şi, cu mijloace mai mici, fiindcă eram singur, am dus celor închişi câteva sute de evanghelii. Ofiţerilor le-am dus cozonaci şi prăjituri. Intre ei erà şi un ofiţer italian. Pentru el m'am întors cu o carte italienească despre patima Domnului Hristos, pe care i-am şi dăruit-o să-i fie de amintire.

(Va urmà). ARHIM. SCRIBAN.

Cum am cunoscut eu Biblia.

In apreciarea vorbirii mele cu prilegiul congresului biblic din Sibiiu («Preotul şi cuvântul lui D-zeu»), fostul meu profesor Dr. I. Lupaş, a spus, că sunt un bun cunoscător şi aplicator al Bibliei.

Cred că va fi de interes să spun şi eu altora cum am cunoscut Biblia. Ca să fiu sincer trebue să mărturisesc îndată la început, că nu eram un bun cunoscător al Bibliei când am eşit din seminar. Dimpotrivă. Vina acestei constatări dureroase nu o purtau nici iubiţii mei profesori şi nici eu elevul lor.

Vina o purtà — şi o poartă — o altă împrejurare: haina atât de nepotrivită a slovelor cirile în care e îmbrăcată limba atât de frumoasă a Bibliei ce se foloseà în seminar — ediţia Şaguna. Această haină veche trebue schimbată azi fără întârziere, altcum ea împedecă mereu pe tinerii noştri teologi şi preoţi ca să pătrundă în comorile şi frumseţile Bibliei.[1]

Eşit din seminar nu cunoşteam aşadar Biblia aşà cum trebueà să o cunosc şi faptul acesta m'a pălmuit cumplit îndată la începutul carierii mele.

Un bătrân cărturar din sat mi-a eşit înainte cu citaţii şi întrebări de prin cărţile lui Moise şi proroci. Imi veneà să întru în pământ de ruşinea mea, că mă întrece un mirean, un om simplu din popor în cunoaşterea Bibliei.

Mi-aduc apoi aminte încă de un caz. Plecasem cu trenul la Arad. Dintre călători iată să ridică un om simplu, un sectar şi începe a «învăţà». Citează mereu din memorie părţi, pasagii întregi din Mateiu, Ioan, Luca, Pavel, din vechiul şi noul Testament încât par'că vieaţa lui întreagă numai cu de acestea s'a ocupat. O datorie mă îndemnà să mă ridic ca să-l combat. O teamă însă mă oprià să nu mă scol din locul meu:

---

[1] Acum situaţia s'a ameliorat. La congres li-s'a distribuit preoţilor Biblia edată de sf. Sinod cu litere latine şi tot această Biblie o văd folosindu-se şi în seminar.

nu cunoşteam de-ajuns Biblia. Cum — încă tiner fiind — nu purtam barbă şi nimica extern nu mă vădià că sunt preot, am aflat mai de bine să «tac» eu un... «slugitor» şi vestitor al «cuvântului».

Cazurile acestea m'au pus pe gânduri. Mi-am dat îndată seama că necunoaşterea Bibliei este pentru mine o stare, o situaţie imposibilă şi ruşinoasă, din care trebue să ies. Intr'o dimineaţă m'am ridicat cu voinţă şi hotărâre de fer să ies din această stare, să mă apuc de învăţarea Scripturilor. Mi-am procurat Testamentul Nou edat de prof. Nitzulescu, format mic cu litere latine, Psaltirea format mic ediţia sf. Sinod şi din ediţiile britanice am ales din una mai îngrijită Testamentul vechiu, (pe atunci nu se aflau alte ediţii cu litere latine; azi situaţia s'a schimbat şi uşurat), le-am legat în legătura cea mai bună şi m'am apucat de studiarea lor.

Azi? Le cunosc destul de bine. Am în ele notiţe de material, note şi însemnări de meditaţie, reflexiuni pastorale, texte subliniate. Am înaintea mea şi sunt stăpân pe un vast material din care de câteori vreau să predic sau să scriu nu caut, ci aleg pe acela care se potriveşte mai bine pentru predica sau scrisul meu.

Dar cu cetirea şi studiarea Bibliei am dobândit ceva mai mult decât cunoaşterea ei sau decât un simplu material de predici. Intrând în cetirea şi cunoaşterea Bibliei am dat peste o comoară nebănuită, am dat peste comori, pe cari niciodată nu mi-le-aş fi putut închipuì că le are Biblia, dacă nu le aflam eu. Cetind şi meditând Scripturile, am impresia, că am intrat în o baie de metale scumpe. De ce intru mai adânc şi sap mai adânc, dau peste nouă şi nepreţuite comori sufleteşti.

Toată tăria, toată valoarea mea de creştin şi de păstor am scos-o din Biblie şi mi-o dă Biblia.

Ca unui creştin ea îmi dă liniştea din suflet pe care nimenea nu mi-o poate luà sau tulburà. Ea îmi dă însufleţirea, avântul şi iubirea din inimă pe cari nimica nu mi-le poate strânge. Ea îmi dă tăria ca să port o luptă, să trec un năcaz, să biruesc un păcat.

Ca unui păstor ea îmi dă totul şi tot ceeace cere dela mine păstorirea de suflete.

In toate împrejurările mele pastorale Biblia mă însoţeşte, mă luminează, mă îndeamnă şi mă întăreşte.

Ea îmi arată fiorul, mărirea şi răspunderea slujbei şi darului ce ni-s'a încredinţat.

Ea îmi dă căldura inimii şi lumina minţii ca să binevestesc neîncetat cuvântul.

Ea îmi dă însufleţirea şi dragostea, veşnica frământare şi neodihnă pastorală ca «să-l aduc pe Hristos în orice chip la cunoştinţă» (Filipeni 1, 18).

Tot ce trebue unui păstor, toate armele ce trebuesc unui bun ostaş a lui Hristos le găsesc în Biblie şi mi-le dă Biblia.

Acum dupăce am cunoscut Biblia, simţesc că ea este, ea face parte din fiinţa mea, ea este o parte întregitoare a vieţii mele.

Acum nu o mai cetesc ca să o cunosc, ci o cetesc pentrucă o simţesc ca pe o lipsă, ca pe o cerinţă sufletească. O simţesc ca pe o «sete» (Amos 8, 11) care mă mână ca pe cerb (ps. 41) să mă adăp la izvoarele apelor cuvintelor ei. O simţesc ca pe o «foame» care mă mână să caut cuvintele ei şi să «mă hrănesc cu ele» (I Timoteiu 4, 6).

Biblia este raportul, este legătura mea zilnică cu Mântuitorul. De câteori o deschid şi cetesc în ea par'că simţesc un ceva ce trece din ea în mine şi îmi înfioară toată fiinţa: Duhul Domnului.

De câteori cetesc în ea par'că simţesc cum sârma vieţii mele ia contact de electricitate sufletească cu marele izvor divin şi casa sufletului meu se umple de lumină, de putere, de bucurie şi tărie sufletească.

Simţesc această legătură ca şi Anteu din mitologie, care de câteori atingeà pământul se ridicà primenit şi înviorat în puterile sale.

De câte ori şi eu o fiinţă mică şi slabă mă simţesc obosit şi istovit, de câteori par'că cad doborât sub

greutatea ostenelelor şi frământărilor pastorale sau de câteori vieaţa cu toate loviturile, mizeriile şi amăgirile ei vrea să mă sugrume la pământ — Biblia, cuvintele ei, cuvintele Domnului mă ridică — ca pe un Anteu pământul — şi îmi redau mereu puterea, însufleţirea şi avântul. Acest raport, această legătură este tăria mea, este valoarea mea, este vieaţa mea.

Am înaintea mea cartea sfântă: Biblia.

Tot ce sunt şi tot ce am este al ei.

Luaţi-mi această Biblie şi mi-aţi luat totul, mi-aţi luat toate «calităţile» mele.

Luaţi-mi tot şi îmi lăsaţi Biblia — n'am perdut nimic.

Opriţi-mă ca să nu cetesc în ea câteva zile numai şi mi-aţi dat cea mai grea pedeapsă şi tortură sufletească.

O comoară am aflat în Biblie o comoară sfântă; pentru aflarea şi câştigarea ei deplină trăesc.

Nu ascund această comoară şi frică nu port pentru perderea ei: nimenea şi nimica nu o poate luà sau furà dela mine.

Când moartea va venì să-mi închidă pleoapele ostenite şi să sufle odihna de veci peste ostenelele şi frământările mele — mişcarea mea cea din urmă va fi aceea care va strânge Biblia la peptul meu. Cu ea voi trece în cealaltă lume căci cu ea şi pentru ea am trăit în aceasta de aici.

. . . .

. . . .

Iată cum am cunoscut eu Biblia şi ce foloase am avut şi am din cunoaşterea ei.

Pr. I. Trifa.

Noii noştri arhierei.

Două figuri venerabile ale bisericei noastre ardelene, arhimandriţii Dr. Ilarion Puşcariu vicar arhiepiscopesc la Sibiiu şi Filaret Musta vicar episcopesc la Caransebeş, la iniţiativa I. P. Sfinţitului nostru mitropolit Nicolae şi prin hotărârea dela 22 August 1921 a P. Sf-lui Sinod episcopesc au fost ridicaţi la demnitatea de arhierei, păstrându-şi pe mai departe atribuţiile oficiale de până aci.

Distincţia este un act de dreptate şi un act de recunoştinţă meritată. De dreptate, pentrucă amândoi au fost designaţi, cu mult înainte, de corporaţiile noastre bisericeşti pentru înalta treaptă a arhieriei. P. Sfinţitul Părinte Puşcariu încă la 1900 a fost propus de sinodul arhidiecezan să fie înaintat la rangul de arhiereu titular şi nu s'a făcut până acum; iară P. Sf. Părinte Musta a fost ales chiar episcop la 1908, fără ca să obţină aprobarea guvernului ungar, vrăşmaş oamenilor de un caracter superior.

Dar este totodată şi un act de recunoştinţă din partea bisericei pentru meritele neperitoare pe care şi le-au câştigat amândoi arhiereii noi, slujind-o cu credinţă şi devotament până la sacrificiu şi cu un zel de apostoli ai religiosităţii şi culturei, la a căror promovare au contribuit cu toată comoara sufletului lor larg şi înţelegător.

Unul ucenic şi mai apoi sfetnic luminat al marelui Şaguna la Sibiiu, altul ajutător priceput în opera de statornicire şi îndrumare a nouei eparhii a Caransebeşului, pe lângă întâiul ei episcop Ioan Popasu.

Amândoi încep dela catedră, vărsând lumină curată şi împărtăşind suflet cinstit viitorilor luminători ai satelor, ce se pregăteau în seminariile dela Sibiiu şi Caransebeş. Trecând apoi în administraţia bisericească nu se mărginiră la rezolvirea de acte într'un birou restrâns, ci mânaţi de văpaia dragostei de lumină şi dorul neînfrânt de mai bine, se făcură stâlpi de întărire şi îndreptători în largul vieţii neamului şi bisericei noastre arde-

lene. Intrând de cu vreme în corporaţiile eparhiale şi mitropolitane şi mai apoi ambii fiind aleşi asesori în Consistorul mitropolitan, cel mai înalt for de îndrumare a vieţii bisericeşti la noi dincoace de Carpaţi şi având în multe rânduri înalte misiuni onorifice, mai bine de o jumătate de veac n'a fost act mai de seamă în biserica noastră, la deslegarea căruia să nu contribue cu povaţa lor luminoasă şi să nu ajute cu puterile lor închinate numai binelui.

*

Unul, P. Sf. Părinte arhiereu Puşcariu este fiul unei fruntaşe familii preoţeşti din Sohodolul Branului născut la 1842. A făcut liceul de IV. clase la Braşov, apoi a trecut la Sibiiu unde deodată cu clasele superioare a terminat şi studiile teologice, aşà că după absolvire a putut fi trimis la Universitatea din Viena, cu bursă de stat. Aici a ascultat cursuri de filosofie, filologie, istorie şi drept canonic. Ca student a avut partea sa de contribuţie la înfiinţarea societăţii academice române, din care s'a desvoltat «România Jună» şi al cărei prim vicepreşedinte a fost.

Intors acasă a intrat în serviciul bisericei la 1869 ca secretar consistorial iar după un an fu numit profesor seminarial, mai târziu asesor consistorial şi vicar arhiepiscopesc dela 1889, primind gradul ierarhic de arhimandrit încă din anul 1886. Astfel a slujit biserica sub 6 mitropoliţi. Intre toate împrejurările, uneori destul de încordate, a ştiut să ţină cumpăna mijlocitorului de pace şi bună înţelegere.

S'a distins şi pe terenul literar scriind manuale pentru şcoală şi pentru trebuinţele învăţământului seminarial. Iar lucrarea cea mai de valoare a sa este «Mitropolia Românilor ortodocşi din Ungaria şi Transilvania». Impreună cu alţi tineri de valoare a vremii sale a înfiinţat «Foişoara Telegrafului Român», care s'a ocupat de problemele literare şi în special de ortografia, ce se întroduse şi la noi în forma ei fonetică.

Pentru meritele sale literare «Academia Română» l-a ales membru onorar al său. Iar aici la Sibiiu a fost un îndrumător cu sfatul în comitetul Asociaţiunii Transilvane, a cărui vice-preşedinte a fost 12 ani de-arândul.

Toate aceste vrednicii îl îndreptiau să urce şi treapta de înaltă demnitate a arhieriei, după 52 de ani petrecuţi cu cinste în slujba bisericei.

*

P. Sf. Părinte arhiereu Filaret Musta este în vârstă şi mai înaintată, născut la 1839, tot din familie preoţească. Liceul l-a făcut în Beiuş, drepturile la academia din Dobriţin şi teologia la Caransebeş, de unde a fost trimis la Universitatea din Lipsca. Intors acasă în 1870 a fost instituit profesor la institutul teologic din Caransebeş, apoi asesor ordinar în senatul bisericesc din 1886 şi pe urmă vicar episcopesc, slujind sub patru episcopi. Inzestrat cu frumoase şi temeinice cunoştinţe — mai ales pe terenul studiului biblic — cu «vieaţă ordonată şi curată ca a unui sfânt, caracter fără prihană sever, dar drept şi neclintit în faţa datoriei... iată virtuţi cu cari şi-a împodobit sufletul şi şi-a înscris pagini de netăgăduită frumseţă în istoria bisericei româneşti contimporane» scrie prof. Dr. V. Loichiţa în «Foaia Diecezană».

*

Cu aceeaşi solemnitate s'a îndeplinit actul sfinţirii întru arhiereu de I. P. Sf. mitropolit Nicolae asistat de P. Sf. Lor episcopii dela Arad, Caransebeş şi Oradea şi în prezenţa deputaţilor congresuali şi a publicului numeros, a P. Sf. arhiereu Dr. Puşcariu Duminecă în 3/16, iară a P. Sf. arhiereu Musta Marţi în 5/18 Octomvrie a. c.

Dorim şi noi din toată inima noilor noştri arhierei, albiţi de zile multe petrecute în cinste şi muncă nepregetată, să aibă parte dela bunul Dumnezeu de sănătate şi vigoare în zile îndelungate încă, ca să facă podoabă şi să poată contribuì şi pe mai departe la înălţarea bisericei noastre româneşti, alături de ierarhii eparhiilor în cari sunt orânduiţi.

Preot. P. Moruşca.

Reflexii asupra unirii bisericilor creştine.

A fost o vreme, când ideia unirii religioase mişcà inimile oamenilor şi atingeà o coardă care vibrà numai decât în suflete; aceasta vreme a trecut oare? E adevărat, că unirea n'a fost, adeseori, decât o armă necinstită, de care se slujeau aceia, care voiau să atace biserica lor mamă; alţii mai serioşi şi cu mai bune intenţiuni, au fost amăgiţi de aceeaş idee; dar ei s'au lăsat în voia exagerărilor, aşà, încât au susţinut că unitatea constă din uniformitate. Alţii de-asemenea, în cercetarea unităţii, s'au lăsat târâţi către o eroare deplorabilă: ei s'au aruncat la picioarele papei, din care au voit să facă *centrul lor* şi *legătura lor*, uitându-şi că Domnul singur este regele nostru. Aceste nenorocite încercări au desgustat într'atâta lumea de unire, încât chiar numele ei a devenit odios. In deobşte se judecă despre lucruri după succesul lor; întâlneşti până şi astfel de oameni, cari nu vreau să auză vorbindu-se despre unitate...

Şi cu toate acestea rugăciunea lui Hristos în vederea unirii; cuvintele adorabile din care Dascălul nostru a făcut o datorie, poruncile apostolilor, subsistă. Aspiraţiile inimilor celor mai nobile şi celor mai bine crescute, în toate veacurile bisericii, au fost pentru unire. Cei mai îmbunătăţiţi şi cei mai sfinţi dintre credincioşii bisericii din Anglia au fost pentru unire; biserica Angliei face statornic rugăciuni pentru unire.

Noi suntem datori aşadară să dorim unirea, să lucrăm pentru ea, să înălţăm rugăciuni pentru-ca ea să se realizeze, dacă noi suntem cu adevărat creştini.

Dar ce fel trebue să fie această unire? pe ce bază trebue ea să fie întemeiată? De sigur nu trista şi îngusta unire ultramontană; nu cea a bisericii romane, care pune pe patriarhul apusului în locul lui Isus Hristos, ca piatra unghiulară a bisericii, şi care, în loc de unirea spiritelor, nu caută altceva, decât uniformitatea în ce

priveşte riturile şi instituţiile disciplinare. Cu atât mai puţin e ea unitatea negativă şi ne-însemnată a *alianţei evanghelice*, care nu ţine seamă de principiile bisericii, şi care n'ar puteà ajunge la alt rezultat, în caz că ea ar reuşì, decât la indiferenţă. Unitatea, pe care o dorim noi, nu este o utopie, este aceeaş, care a existat în veacurile prime ale bisericii, când duhul dragostei domnià peste întreaga creştinătate şi formà o legătură intimă de cohesiune.

Unirea domnià în biserică pe vremea, când o legătură *federală* existà între marile patriarhate, şi între *dioceze*, cum se ziceà atunci, adecă între bisericile naţionale, după felul nostru de exprimare.

Cauza de căpetenie a căderii acestei unităti a fost ambiţiunea Romei, care, nemulţumită să facă parte dintr'un corp, a voit să fie capul lui, şi să ia locul, care se cuvenià Domnului. Intâiul pas către unire trebue să fie acela, de e recunoaşte că nici papa Romei, nici patriarhul Constantinopolei, nici arhiepiscopul de Cantorbery, nici alt episcop, oricât de sus ar sta el, nu poate slujì de osie, în jurul căreia roata să fie silită a se învârtì; că răsăritul şi apusul, miază-noapte şi miază-zi, ortodocşi, papişti, anglicani, protestanţi, toţi aparţin bisericii, deoarece Hristos este capul tuturora; că printre creştini, atât de diferiti sub multe raporturi, *uniformitatea*, nu numai nu trebue să fie impusă, dar ea nu poate nici să fie dorită; că *unitatea* trebue să fie o unitate în ce priveşte *adevărul*, aşà cum e el descoperit în sfintele scripturi şi cum îl mărturiseşte biserica; o unitate întru dragostea, care este răspândită printre membrii, care au pe Isus Hristos de cap al lor; că ea trebue să fie unirea *federală*, care a existat în biserică atâta vreme, câtă ea a fost *una*. A recunoaşte această teorie, o spunem încă odată, înseamnă a face întâiul pas către unitatea bisericii. Pe urmă vine opera pentru de a o realizà.

Pentru întâia-dată ni-s'a întâmplat să vedem un preot ortodox, evlavios, învăţat şi îndrăzneţ, manifestând această credinţă, şi împunându-şi sarcina de a o realizà.

Suntem fericiţi, că *societatea anglo continentală* a primit, cu privire la opera ei, un răspuns atât de mulţumitor din partea fraţilor de pe continent. Cel dintâiu obiect al acestei societăţi este fără îndoială să răspândească în străinătate cunoştinţa exactă a bisericii engleze şi a doctrinei sale; dar un alt scop, pe care ea încă voieşte să-l atingă este reunirea creştinătăţii cu ajutorul principiilor bisericii anglicane care sunt şi cele ale bisericii primitive. Ţinta lui Guettée şi a colaboratorilor săi este tot unirea creştinătăţii pe baza principiilor bisericii primitive care sunt în contrazicere cu cele ale ultramontanismului şi ale liberalismului religios. Articolele *uniunei creştine*[1] n'ar fi putut fi scrise de către ultramontani, precum nici de *liberali religioşi;* nu găseşti în aceste articole, ca să zicem aşà, nici o expresie, pe care să nu o poată admite un om drept şi leal aparţinător cultului anglican. Nu putem oare să aşteptăm asemenea mişcări în Germania, în Svedia, în întreg Occidentul?

Franţa a dat multe lucruri creştinătăţii. Ea ne-a dat ediţiile Părinţilor Bisericii, prin Benedictini; ea ne-a dat pe Sihastrii din Port-Royal; ea ne-a dat pe Bossuet. Dacă tot din aceeaş Franţă iese reunirea Bisericilor despărţite, întru unitatea adevărului şi a dragostei, noi vom aveà atunci mai multe motive de a-i fi recunoscători, decât pentru celelalte opere, pe care le-a îndeplinit; decât pentru ori-ce altă idee, pe care a zămislit-o ea.

Prelucrat de: I. Beleuţă.

---

[1] «Uniunea creştină» erà o revistă pe care o scoteà învăţatul abate francez trecut la biserica ortodoxă *Dr. Wl. Guettée.* Autorul articolului de faţă vede în mişcarea iniţiată de Guettée un început promiţător spre o întoarcere la ortodoxie. *N. R.*

Unificare la repezeală — ori revizuirea Statutului organic ardelean?

I.

Biserica din mitropolia ortodoxă transilvană stă în pragul unui mare eveniment, care este unificarea şi în cele administrative cu biserica ortodoxă a fraţilor din vechiul Regat. Statutul organic transilvan, în chipul acesta, va venì dela sine sub revizuire.

După semnele de până acì şi mai ales după «proiectele» de statut nou, unitar, opera de legislaţiune în aceasta materie vrea se însemne însă mai mult decât o revizuire a Statutului organic transilvan. Inseamnă chiar o alterare a celor mai esenţiale principii ale lui. Inseamnă restituirea vechiului absolutism ierarhic şi ciungărirea principiului şi a celui reprezantativ, înarticolate în constituţiunea bisericească ardeleană.

Nimeni nu va puteà afirmà despre această constituţiune, că ea în trecut, nu şi-ar fi avut importanţa netăgăduită sau că, pentru viitor, ea nu mai are titlu la existenţă.

Tocmai de aceea trebue să ne pună pe griji împrejurarea, că deoparte, vedem o adevărată risipă de râvnă pentru a înfăptuì cât mai degrabă unificarea bisericească, iar de altă parte avem toate criteriile unei totale desorientări din partea totalităţii bisericii vii pentru această chestiune de o supremă importanţă. Intre atari împrejurări se proiectează, cum vedem, abandonarea cu proces scurt a unei constituţii, întemeiate pe principii solide şi binefăcătoare în practica noastră bisericească de jumătate de veac, şi înlocuirea aceleia cu o nouă constituţie bisericească, ale căreia roade nu se întrezăresc a fi în viitor de un calibru mai superior.

Când facem această constatare, nu ne lăsăm determinaţi de nici un resentiment vinovat împotriva ideii de unificare bisericească. Nu, deoarece din pricipiu, nu putem fi împotriva unificării administrative a bisericii. Nu ne obsedează nici râvna nejustificată, de a se păstrà Statutul nostru organic de azi, integral, în slova sa de azi şi şi mai puţin în spiritul şi în obişnuinţele, cum acela a fost interpetat şi aplicat până acum. Ci ceeace vrem să se ştie, este: că nu ni-se pare a fi în interesul

bisericii, ca reforma de unificare să se voteze și pună în aplicare cu pripirea și ușurința, cari au prezidat până acum la lucrările preparatorii ale acestei reforme. Și mai ales vrem să se știe, că va fi de un fatal augur întoarcerea, dintr'o învârtitură, la principiul absolutismului ierarhic în contul principiilor fundamentale ale statutului organic.

Statutul nostru organic, chiar și în stilizarea sa pripită și lipsită de experiențele unei vieți constituționale, — cum a fost el făurit la 1868 de reprezentanții bisericii împreună cu Episcopatul nostru de atunci, — are o notă de superioritate incontestabilă. In vreme ce Statutul ardelean lasă neatinsă sfera didactică și liturgică-pastorală a Episcopatului, — în cele administrative organizația bisericească ardeleană se razimă pe principiul împărțirii muncii și răspunderilor Episcopatului cu reprezentanții bisericii vii, care este clerul și poporul. Și, cine va puteà trage la îndoială că, între împrejurările de astăzi cu îndatoriri sporite, acest principiu nu ar fi cel mai salutar pentru interesul obștesc? Sau pe de altă parte, cine va puteà presupune că Episcopatul, stătător din mai puțin ca douăzeci de oameni, va puteà — numai prin mijlocul ***autorității chiriarhale*** și ***fără de concursul factorilor*** în vigoare în vieața bisericească din Ardeal — să rezolve atâtea nevoi de împăcat, câte ne prezintă vieața de astăzi?!

Avem deci un cumpenitor motiv, de a nu legà nădejde de ***mai bine*** de noul Proiect de statut unitar, care ***tinde să desființeze principii și factori,*** probați deja ca superiori chiar și în cadrele, nu totdeauna cele mai norocoase, ale practicelor noastre constituționale bisericești.

Iată deci motivul, pentru care ideia de unificare bisericească, atât de simpatică nouă de altfel, nu ne încântă de fel astăzi, când unificarea ar însemnà distrugerea necondiționată a unui sistem de vieață bisericească, fără a-i asigurà bisericii alți factori și alte condiții, mai prielnice, de existență și de desvoltare, amăsurat nevoilor vremii de azi și din viitor.

Dar mai trebuie să se țină cont și de următoarea împrejurare:

Statutul organic transilvan adecă este ***o lege în vigoare*** a bisericii noastre, și peste această lege — și împotriva voinței

bisericii ardelene — nu se va puteà trece, fără de a trezì cele mai vii susceptibilităţi, cu urmări de neprevăzut.

Şi dacă este aşà, cine poate aveà vr'un interes, ca acest statut să fie casat la repezeală şi înlocuit prin o reformă neavenită şi cu urmări incalculabile?!

Noi trăim în convingerea, că atât pentru biserică cât şi pentru interesele statului însuşi ar fi mai de folos, ca reforma de unificare bisericească să mai aştepte o vreme. Opinia publică a bisericii noastre transilvane s'a împretinit deja cu principiul constituţional în biserică şi nu va puteà, cu uşurinţa ce se presupune din unele părţi, să renunţe la constituţionalismul său în favorul absolutismului ierarhic. Pe alocurea, biserica vie — clerul şi poporul — prea s'a săturat şi de acel absolutism ierarhic, ce s'a deghizat sub formele vieţii constituţionale. Pe de altă parte, biserica din vechiul Regat, care nu are nici măcar ideia clară a autonomiei bisericeşti în raport cu statul şi despre constituţionalism în biserică, stă foarte departe de a puteà înţelege bine suflul nou al vremurilor, care, din fericire, a fost prins în constituţiunea bisericei ardelene.

Intre astfel de împrejurări, este mai mult ca sigur, că o unificare administrativă pripită nu ar duce la scopul dorit. Tocmai din contră, ea ar duce la învrăjbirea sufletească a acelora, cari — mai nainte de a se înfăptuì unificarea bisericească administrativă — au nevoie de a se cunoaşte împrumutat şi *bine*. Iar spre scopul acesta se cere o vreme mai lungă decât cei doi ani de până acì, în cari s'a urzit proiectul de unificare bisericească.

Ne gândim, când scriem acestea, la marile tulburări bisericeşti, din vremea când s'a votat prima oară legea Consistorului superior în vechiul Regat. Şi este de temut, că o reformă pripită a unificării ar puteà foarte uşor să trezească, dincoace de Carpaţi, nemulţumiri la fel.

Iată un nou motiv pentru care dorim, ca reforma de unificare *să nu fie forţată* din partea factorilor deţinători ai puterei, ci să îngăduie, ca şi *vremea şi oamenii* să-şi spună cuvântul în cauză.

II.

In cursul celor 50 de ani de constituţie bisericească din Ardeal, noi am făcut o seamă de experienţe cu Statutul organic.

Şi nu odată s'a trezit în sufletul celor înţelegători gândul, că o revizuire a Statutului organic, în unele din punctele sale, ar fi de o necesitate arzătoare. Dar, pe vremuri, ne stăteà în faţă primejdia din partea statului unguresc, că revizuirea statutului organic ar însemnà primejduirea lui pe dea'ntregul.

Astăzi, slavă Domnului, nu ne putem teme de această primejdie.

Prin urmare, în faţa situaţiei date, de a aveà azi un nou proiect de statut bisericesc unitar, gândul nostru cel dintâi aleargă, nu într'atâta la problema de unificare, pe cât la aceea de a *revizuì şi perfecţionà Statutul* organic ardelean.

Problema aceasta, abstrăgând dela dificultăţile inerente ale unificării şi dela multele scăderi ale proiectului de unificare, este de o natură mai apropiată de interesele generale ale bisericii româneşti. Şi cu drept cuvânt punem întrebarea: Nu cumva vor rezonà la fel şi factorii noştri bisericeşti din Ardeal şi anume Măritul Congres, care azi deţine legal puterea reprezentativă şi legislativă bisericească, şi Episcopatul?

Noi nu credem, că aceşti factori bisericeşti din Ardeal se vor puteà depărtà de principiul unei *expectative*, binevoitoare ideii de unificare, dar care se gândeşte, ca la o necesitate mai apropiată şi mai ardentă, la ideia de revizuire şi perfecţionare a Statutului nostru organic actual.

Dacă factorii noştri chemaţi ar rezonà astfel, ei s'ar pune nu numai în consonanţă cu situaţia lor *legală* de azi în biserică, dar şi cu prestigiul lor moral. O situaţie de drept şi de fapt obţinută odată, cum este şi ceea a constituţiei bisericeşti ardelene, nu poate fi abandonată şi modificată ca de azi pe mâne.

Dar abstrăgând dela acest motiv, «Unificarea» bisericilor româneşti, cari îşi au desvoltarea lor specifică legată de împrejurări externe prea deosebitoare şi cari şi-au făcut cursul în timp îndelungat chiar, nu se poate îndeplinì la repezeală, «cu furca» cum s'ar zice. Ea presupune — spre a duce la un bun rezultat — o *tranziţie oarecare, în timp şi în stări de lucruri.* Iar tranziţiunea aceasta ni se pare a fi cea mai fericită, dacă Ardealului i s'ar lăsà — pe un timp limitat, de pildă: 10—15 ani — constituţia actuală, cu îndatorirea să şi-o perfecţioneze, şi dacă tot pentru atâta durată de timp proiectul

de unificare ar fi adoptat numai pentru bisericile cu regim absolutistic.

Punctul de mânecare, ce-l exprimăm, nu cuprinde în sine nimic jignitor pentru interesele reale şi obiective ale bisericii. Nu aceea adecă este esenţial, ca actualul nostru Statut organic, cu principiile sale de liberalism ce poate suferì o atenuare oarecare, să iasă biruitor peste sistemul ierarhic absolutistic, — după cum nici aceea nu poate fi salutar, ca din acest statut să se adopte, în noua organizaţie unitară, numai nişte forme goale, reprezentative şi administrative, cari numai ar sporì sgomotul în biserică şi ar consumà în măsură însemnată timpul şi energiile, pe cari ar trebuì Chiriarhii să le întrebuinţeze mai cu folos pentru a restaurà biserica copleşită azi de multe nevoi ce pornesc din afară şi din neajunsurile ei interne.

Punctul de întâlnire, pe care trebue să se clădească peatra unghiulară a organizaţiei unitare bisericeşti, nu-l găsim nici în slova de rigoare a statului nostru, dar nici în proiectul nou de unificare. Acest punct de mânecare se află aiurea: undeva la mijloc, între cele două organizaţii, una existentă la noi şi alta proiectată la Bucureşti. Şi, punctul acesta, ni-se pare, nu va puteà fi găsit cu pripa mare, şi nici decât mai nainte de ce biserica ardeleană se va ocupà serios de revizuirea şi perfecţionarea actualei sale constituţii.

De aceea ne place să credem că, proiectului de unificare, biserica ort. română din Ardeal va puteà să răspundă numai în înţelesul, că dânsa *primeşte, dar numai în principiu,* unificarea bisericească în cele administrative, dar că, până să se găsească o soluţie mai potrivită pentru unificare, îşi rezervă să trăiască şi pe mai departe după statutul său şi să şi-l revizuiască şi perfecţioneze.

III.

Orice lege, mai ales dacă ea priveşte o organizaţiune, se făureşte cu intenţia de a corăspunde scopului pe un timp cât mai îndelungat. Aceasta regulă trebue să se observe mai ales atunci când e vorba de organizarea bisericii, dată fiind natura atât de delicată a acestei instituţiuni, care trebue ferită cu tot adinsul de fluctuaţiuni fără rost şi de experimente inutile.

Şi proiectul de unificare bisericească — lucru ce nu se poate proiectà numai pentru de azi pe mâne — încă urmăreşte scopul de a asigurà o organizare bisericească, unitară şi *stabilă* în aceeaşi vreme.

Dar proiectul de statut unitar, prevăzând legalizarea mai multor practice deosebitoare după uzurile actuale bisericeşti din provinţele alipite, ne dă prin aceasta tot atâtea criterii, că nu avem de a face cu un proiect care ar aveà un strict principiu de unificare. Tocmai de aceea, noi ceice altmintrelea înţelegem unificarea bisericească, suntem d'a capo nemulţumiţi cu un atare proiect care, prin legiferarea particularismelor pe provinţe bisericeşti, se dovedeşte a sta în conflict tocmai cu principiul unei unificări în sensul ei propriu.

Să spicuim din noul proiect de statut câteva atari particularităţi, aşà la repezeală: Dupăce Congresului bisericesc ardelean i-se iau atribuţiile legislative, i-se lasă dreptul de a alege pe mitropolitul; dar în aceeaşi vreme pe mitropoliţii celorlalte provinţe îi va alege organul central — Congresul general bisericesc — al întregei biserici. In Basarabia adunarea (sinodul) eparhială are drept să-şi aleagă pe prezidentul său, cu nesocotirea dreptului şi situaţiei de ordin canonic a episcopului în eparhia sa, — pe când în Ardeal, de pildă se lasă şi pe mai departe în vigoare uzurile privitoare la alegerea şi instituirea protopopilor ş. a.

Nu ne putem extinde la înşirarea tuturor particularismelor provinciale, pe cari proiectul de statut le lasă şi pe mai departe — în detrimentul principiului de unitate şi uniformitate, fără de cari nu ne putem nici închipuì un statut nou de unificare bisericească. Cazurile citate sunt deajuns pentru a ilustrà situaţia.

Şi dacă astfel se proiectează unificarea, atunci legea, care ar da vigoare acestor şi altor deosebiri de această natură ar servì numai pentru a *legalizà indirect principiul separatismului ierarhic-bisericesc.* Noi, însă nu nutrim sentimente şi porniri de această natură. Şi tocmai de aceea, în o unificare, care admite asemenea separatism chiar sub scutul legii ce se proiectează, vedem mai mult un rău, decât bine, pentru biserica însaşi.

Cu o asemenea «unificare», care involvă principiul primejdios al separatismului, noi nu putem fi de acord, nu o voim şi n'avem s'o primim.

In întreagă organizaţia bisericească a bisericilor particulare ortodoxe din vremea restaurării bisericeşti din veacul XIX şi până azi, nu cunoaştem caz de «unificare» de acest feliu, şi chiar dacă ar exista, ea nu ar puteà să acoperă scopul urmărit.

Şi atunci, întrebăm: La ce poate fi bună o «unificare», care nu are alt rost, decât de a încurcà şi mai mult rosturile adevăratei unificări bisericeşti, care reclamă mult mai lung timp şi studii mai temeinice decât acelea, cari stau la temelia proiectului actual de unificare.

Românul are un proverb plin de înţelepciune practică: «Graba strică treaba». Noi ne temem, ca nu cumva graba, — care pretinde a fi găsit în doi ani de zile căile şi mijloacele pentru unificarea bisericii româneşti, — să ducă la rezultat negativ.

Temerile ce le exprimăm din un interes înalt bisericesc, aşà credem, nu pot să stârnească supărări. Salus Ecclesiae suprema lex esto! Acesta este principiul nostru, când dorim, ca din lucrările pentru o lege ce are să asigure pacea şi buna ordine a bisericii româneşti pe multe veacuri înainte, să se izoleze pripirea, care poate duce numai la experimente păgubitoare, la soluţii neîntregi, la neajunsuri şi poate, şi la tulburări bisericeşti.

Vieaţa bisericească constituţională din Ardeal, în curs de cincizeci de ani, a trecut prin multe experimente, şi bune şi rele. Iar acum, când ar fi ca, în tihnă şi cu multă chibzuială, să ne utilizăm experienţele, ne trezim cu proiectul de unificare, prin care ni-se micşorează însaşi instituţiunea mitropoliei, şi peste o seamă din principiile fundamentale ale Statutului nostru se trece, adoptându-se din el numai câteva forme reprezentative.

In faţa acestei situaţii trebue s'o spunem mereu — cum am mai spus-o şi altădată — că această soluţiune precipitată nu se împacă nici cu credinţele noastre, dar nici cu interesele bisericii.

Mai întâi de toate, instituţiunea mitropolitană din Ardeal trebue să fie susţinută intactă. Mai mult chiar: celelalte mitro-

polii din România-întregită, cari au fost suprimate în cursul vremii, încă trebuesc reînviate, redându-li-se nu numai splendoarea ci şi rolul de odinioară. Mitropoliile, chiar dacă ar fi numai product al evoluţiei istorice cum susţine noul proiect de statut, îşi au îndreptăţirea lor de existenţă şi de a-şi luà, în mod efectiv, partea lor de muncă în regularea multelor afaceri bisericeşti, cari nu pot fi acumulate şi rezolvite numai la eparhii şi la mitropolia centrală.

Acesta este punctul cardinal al concepţiunei ardelenilor despre reforma de unificare, şi punctul acesta de mânecare este motivat cu utilitatea bisericească, de a evità centralizarea, care ar duce la balast în vieaţa bisericească.

In cadrele acestei concepţii, de sine înţeles, rosturile Statutului organic ardelean au să fie păstrate şi pe mai departe, nu din motive de susceptibilitate provincială, ci din consideraţii de utilitate bisericească şi pentruca Ardealul să aibă posibilitatea morală şi timpul fizic necesar, de a proiectà revizuirea Statutului său, pe înţelesul vremurilor nouă şi în sensul necesităţilor actuale de vieaţa bisericească.

Care ar fi signatura şi direcţia acestei revizuiri? e întrebarea de căpetenie.

Oficialitatea bisericii ardelene nu a avut încă răgazul cuvenit, de a se pronunţà în aceasta chestiune prea importantă şi prea delicată. Prilejul oficios i-se dă d'abia acum, când măritul Congres din nou va aveà să se ocupe de problema unificării, acum când va constatà, că proiectul de unificare tinde să înlăture toate principiile fundamentale, privitoare la esenţa constituţiei noastre statutare.

Faţă cu acest moment special, aşà credem, toţi factorii de decădere ai bisericii ardelene vor fi de acord, că *problema mai apropiată nu este unificarea bisericească cu orice preţ şi suborice condiţii ci de a câştigà timpul necesar* pentru o rezolvire norocoasă a chestiunei şi că, în interval, trebue să se pună la cale *revizuirea* Statutului nostru *la noi acasă.*

In cadrele acestei revizuiri va trebuì să se caute calea şi mijloacele, prin cari s'ar puteà suprimà rugina *birocratismului* şi a *formalismului* steril, în ale cărora mreji a potignit concepţia

spirituală a bisericii noastre din vremea Statutului organic, în lipsă de cârmaci verzaţi în ştiinţele sfinte.

Va trebuì să se ţină seamă de ***misiunea spirituală şi spiritualizantă a bisericii***, în deosebire de concepţiile şi preocupaţiile materialiste gospodăreşti (bune *şi* ele!), cari ne-au înghiţit aproape toate energiile de cârmuire şi administraţiune bisericească de până acì.

Biserica noastră ardeleană, în gândul său de a-şi îmbunătăţì şi perfecţionà constituţiunea actuală, va trebuì să ţină seamă mai departe, de necesitatea de a chemà la fiinţă ***vechile*** oficii de odinioară pentru ramul ***didactic*** al bisericii (predica, învăţământul religios în toate ramurile şi formele sale, etc.) şi chiar să le sporeaseă prin crearea de diregătorii didactice nouă, pe înţelesul vremurilor şi după necesităţile de astăzi ale vieţii. Aceste oficii şi instituţiuni vor trebuì sprijinite pe ***instituţiunile filantropice sau cel puţin pe acţiuni*** de această natură, din partea bisericii, în vieaţa lumii.

Numai astfel îndrumându-se noua reformă de unificare, vom scăpà noi ardelenii, din impasul formalismului omorîtor de duh al birocratismului nostru steril şi al constituţionalismului nostru certăreţ de până acì. Aceste mari scăderi de ***interprètare*** ale vieţii noastre bisericeşti, sunt productul defectului organizatoric al Statutului nostru, făurit la 1868 în mod unilateral numai în vederea intereselor administrative de bună ordine exterioară, care este în intenţia oricărui statut de administraţie civilă sau lumească. Şi tocmai aceste scăderi (ce nu se potrivesc cu natura bisericii, care are alte scopuri, spirituale în locul prim) ale Statutului nostru le adoptă, în parte şi noul Proiect de statut unitar.

Noi avem, deci, şi datoria de a împedecà derutarea morală a vieţii bisericeşti prin Proiectul nou ce urmăreşte aceleaşi ogaşe strâmte în partea spirituală, ale Statutului nostru organic. Dar împedecarea acestui rău ar fi numai un lucru pe de jumătate. Ceealaltă jumătate a lucrului, însă, este: revizuirea a însuşi Statutului nostru mai întâi.

De altmintrelea, vederilor cu privire la defectele şi lacunile Statutului nostru le-am fost dat odată expresiune în broşura cu titlul «Reorganizarea mitropoliei transilvane», şi ţin a fi de

prisos să le mai repeţesc. Ce ar mai fi de spus, d'asemenea numai în liniamente generale, ar fi cam următoarele:

Din Statutul nostru organic lipsesc *sancţiunile cuvenite* la adresa celorce fac abuzuri în vieaţa constituţională, şi peste tot împotriva călcărilor vinovate în afară de ordinea bisericească. O seamă de sancţiuni de aceasta natură am învocat în proiectul de concluz al congresului nostru preoţesc din urmă, în chestiunea unificării bisericeşti, care ar fi de dorit s'ajungă în publicitate.

Mai sunt şi alte chestiuni, cari ar trebuì învrednicite de atenţie şi de studiu temeinic cu prilejul revizuirii Statutului nostru organic. De pildă:

Propoziţia de $^1/_3$ şi $^2/_3$ dintre preoţii şi mirenii reprezentaţi în corporaţiile noastre bisericeşti de-asemenea poate fi discutată cu mult temei, nu din motive de susceptibilităţi «ierarhice», ci din alt motiv real. Restabilindu-se vieaţa politică românească, mirenii noştri, cari până acì ne dădeau un preţios concurs, îşi caută acum rosturile în vieaţa publică, rămânându-le prea puţin timp pentru participare intensivă la lucrările vieţii bisericeşti. Vorbesc din o experienţă continuă de peste doi ani.

Chestiunea reprezentării în corporaţiile superioare bisericeşti numai prin alegeri «indirecte» (cum plănueşte noul proiect de statut) e de-asemenea o chestiune ce poate fi discutată.

De-asemenea chestiunea alegerilor de către credincioşi, pe care noul proiect de statut caută să le suprime, este o problemă ce ar trebuì atrasă în sfera problemelor de revizuirea statutului, înarticulând în statut cuvenitele sancţiuni disciplinare. Abuzurile electorale cer remediarea preventivă, pe cale de sancţiuni, a răului, dar nu cassarea principiului electoral din biserică.

S'ar mai puteà prinde în condei şi alte momente, nu numai din celece pot fi combinaţiunile noastre pentru revizuirea, aici acasă, a Statutului nostru actual, ci şi din cuprinsul proiectului nou de statut. Acesta adecă oferă o serie întreagă de probleme de ţinut în vedere la eventuala revizuire a Statutului nostru.

Dar spicuirea şi studiarea atâtor momente trebue să plece, nu dela un articol de gazetă, ci dela factorii oficiali ai bisericii, în locul prim dela delegaţii Congresului nostru, trimişi la Bucureşti. Aceştia au avantajul de a cunoaşte şi situaţia de acasă, dar şi părerile dela Bucureşti.

In prag de Congres, chestiunea trebue discutată temeinic şi în public.

Eu unul, care scriu aceste rânduri în afară de orice angajament particular ori de situaţie oficială, mă restring a-mi spune părerea mea privată, resumându-o astfel:

Unificarea bisericească nu este o necesitate absolut urgentă pentru interesele bisericei. O unificare precipitată, ca ceeace se proiectează, *va aduce mai mult rău,* decât bine. Unificarea bisericească spre a fi o operă de organizare desăvârşită, *reclamă o aşteptare mai răbdurie, studii bisericeşti mai migăloase, o chibzuire mai dreaptă şi mai reală a împrejurărilor,* decât ce s'au depus la pregătirea actualului proiect de unificare. Şi, mai pre sus de toate, *până să se poată pregătì terenul pentru înfăptuirea unei norocoase unificări administrative bisericeşti, Statutul organic ardelean trebue să-şi primească revizuirea, aici acasă, ca cea dintâi etapă în şirul acţiunilor în vederea adevăratei şi fericitei unificări bisericeşti,* pe care noi toţi o dorim şi ni-o poate da numai viitorul mai apropiat sau poate mai îndepărtat chiar.

Protoiereu Dr. Gh. Ciuhandu,
asesor consistorial.

Meditaţii religioase şi exerciţii spirituale.

II.

Sfântul evanghelist Luca (19, 1—10) ne istoriseşte o întâmplare a cărei analiză poate servì foarte bine ca îndemn la meditaţii religioase şi exerciţii spirituale pentru preoţi. Evanghelistul ne spune cum Zacheu, mai marele vameşilor, a fost cuprins de odată de dorinţa sfântă de *a vedeà pe Isus.* Cum erà mic de stat şi nu puteà să vadă nimic în înghesuială, pentruca să-şi poată satisface dorul, se smulse din mulţimea poporului, ce se îmbulzeà în jurul Domnului şi aleargă înainte. Şi ca să fie mai sigur se suì într'un dud, de unde puteà să-l vadă pe îndelete şi cu răgaz, căci pe acolo erà să treacă. Potrivindu-se printre crengile copacului se făcù numai ochi, cu toată puterea unui suflet dornic î-şi concentră nu numai privirea ci toată fiinţa sa numai spre Domnul. Mântuitorul, care ştie inima şi cunoaşte

rărunchii omului, întimpină cu neaşteptată bunăvoinţă dorinţa vameşului. I-şi îndreaptă paşii spre copac, se opreşte tocmai în faţa lui Zacheu, I-şi ridică ochii spre el şi îl agrăeşte blând: «grăbeşte de te pogoară, că astăzi în casa ta am să petrec». Atâta bunătate şi prevenire, atâta umilire de sine, covârşiră cu totul speranţele cele mai îndrăsneţe ale vameşului. «Şi grăbindu-se s'a pogorât şi l'a primit bucurându-se». Mişcat până în adâncul inimei de bunătatea Domnului şi radiind de multă fericire zise Zacheu: «Iată jumătate din avuţia mea Doamne o dau săracilor, şi de am năpăstuit pe cineva cu ceva întorc împătrit». Iară Isus, fără să reflecteze la jertfa mare de care vorbeà vameşul, ţinând seamă numai de prefacerea lăuntrică a lui, răspunse: «Astăzi s'a făcut mântuire casei acesteia». —

Din această istorisire se desface învăţătura luminoasă despre *scopul* meditaţiilor religioase şi a exerciţiilor spirituale, despre *condiţiile* necesare acestora, şi despre *rodul* ce se poate obţineà prin ele.

Scopul meditaţiilor şi a exerciţiilor spirituale este acela de a *vedeà pe Hristos*, a te înfăţişà înaintea Lui ca înaintea viitorului nostru *Judecător, Doftor* şi Mântuitor, Domn şi *Invăţător*.

Să vedem pe Hristos, să apărem înaintea viitorului nostru Judecător! Toţi vom aveà să ne înfăţişem odată înaintea lui Hristos judecătorului nostru: «Că toţi vom sta înaintea judecăţii lui Hristos pentrucă scris este: viu sunt eu, zice Domnul, că mie se va plecà tot genunchiul şi toată limba se va mărturisì lui Dumnezeu (Is. 45, 23—4). Deci dară fiecare din noi de sine î-şi va da seama înaintea lui Dumnezeu», (Rom. 14, 10—12). Această dare de seamă va fi hotărâtoare pentru vecie, dela ea atârnă raiul ori iadul, fericirea fără de sfârşit sau osânda de veci. Pentru a ne dumerì încă aici pe pământ, dacă vom puteà prestà acest examen final, este recomandabil a încercà un examen prealabil. Această probă de examen o vrea dela noi dumnezeescul Mântuitor, şi ea se poate dovedì în cursul meditaţiilor şi exerciţiilor spirituale. Infăţişându-ne înaintea Stăpânului care ne chiamă: «dă seamă de economia ta» (Luc. 16, 2), el ne va luà seamă de felul întrebuinţării darurilor şi talentelor pe cari ni le-a împărţit pentru folosire, pentru luminare şi îmbogăţire în Domnul; ne va întrebà de întrebuinţarea

timpului atât de preţios al zilelor şi anilor, pe cari iam trăit; va căutà să vadă de ne-am împlinit datoriile chiemării noastre, pe care o avem ca oameni, ca creştini şi ca *preoţi*, fiecare în situaţia şi în slujba sa; cu un cuvânt, El va examinà toate gândurile, vorbele şi faptele noastre, va întrebà de am făcut bine ori rău, de am plinit poruncile, ori am săvârşit păcate, sau am dat prilej altora să păcătuiască; de am dat pildă rea, ori am sedus pe cineva, şi nu va trece cu vederea nici întrelăsările vinovate de a nu fi săvârşit binele. Fericiţi vom fi dacă acest examen prealabil va eşì pe deplin mulţămitor, el va fi spre mărirea lui Dumnezeu şi spre binele nostru! Dar dacă rezultatul lui este nefavorabil, examinatorul, judecătorul nostru, ne îndrumă să îndreptăm totul până-ce mai avem vreme, să folosim zilele vieţii noastre pentru a aduce în bună ordine totul, ca examenul final să iasă în favorul nostru.

Să vedem pe Hristos. Pe lângă cea mai tare voinţă şi pe lângă tot propusul ferm de a vieţuì bine în cursul anilor se strecoară greşeli, aplicări desordonate, patimi, cari ne stăpânesc cu putere, primim răni; credinţa ni-a slăbit poate, nădejdea ni-a lâncezit, dragostea ni-s'a potolit, ni-a scăzut râvna la rugăciune, spiritul de jertfă s'a stins, — suntem bolnavi sufleteşte: «Doamne, iată, acela pe care iubeşti este bolnav» (Ioan 11. 3). Da, a venit vremea să *vedem pe Hristos*, să ne căutăm scăpare la doftorul şi Mântuitorul nostru. Să ne dăm seama de toată pulsaţia inimii, să ne recunoaştem toată ticăloşia, toate slăbiciunile şi păcatele, aplicările disordonate şi pasiunile nedemne, să le arătăm lui Hristos şi să învăţăm dela El calea şi mijlocul de însănătoşire, de trezire din amorţeala păcatului şi moliciunii, pentru a puteà slugì din nou, cu toată vrednicia lui Dumnezeu şi să-i urmăm Domnului cu râvnă proaspătă.

A vedeà pe Hristoş. Noi suntem slugi ai lui Isus Hristos, organele sale, trimişii şi locţiitorii Lui. Nu este oare just ca să ne prezentăm din vreme în vreme, să facem raport, să dăm relaţiune despre purtarea slujbei noastre, despre lucrarea şi activitatea noastră; şi să luăm instrucţii şi îndrumări pentru viitor, ca să putem muncì tot cu mai mare eficacitate pentru cauza Lui. Prin comunicare intimă cu El să ne înviorăm şi înoim; din lumina Lui să ne umplem de foc şi de duh sfânt, pentruca

să-L ducem apoi în largul câmp al vieţii, luminând şi încălzind şi pe alţii şi însufleţind pe toţi pentru Hristos. Şi apostolii după lucrul lor, şi învăţăceii săi la întoarcere, s'au prezentat Domnului pentru a raportà de experienţele lor şi pentru a primì îndrumări şi a duce cu sine noi instrucţii în activitatea lor. (Luc. 9. 10; 10. 17). Din vreme în vreme trebue să ne întoarcem în şcoala Domnului pentru a învăţà şi a pătrunde tot mai mult în intenţiunile în vederile şi în spiritul său, prin meditaţii zilnice, făcute de fiecare singuratic şi prin exerciţii spirituale, strânşi mai mulţi împreună. Dacă statul chiamă an de an la instrucţie pe bărbaţii harnici de a purtà armă, pentruca să nu uite mânuirea ei, este de sine înţeles dacă şi supremul nostru Comandant doreşte să ne strângem în jurul lui, ca însufleţiţi de spiritul lui, întăriţi şi plini de nou curaj să putem duce mai departe lupta bună. Impreună cu Zacheu să ne apropiem, ca *să vedem pe Hristos judecătorul doftorul şi învăţătorul* nostru.

Exemplul lui Zacheu ne mai arată apoi dispoziţia sufletească cu care trebue să începem meditaţiile religioase şi să intrăm în exerciţiile spirituale. Din pricina mulţimii poporului nu puteà să vadă pe Hristos; tot un fel de tumult întreit ne conturbă şi nouă relaţiunile intime cu Isus şi ne despart de El: mulţimea *afacerilor*, nenumăratele *sburdări*, ce provin din acelea şi multele *greşeli*, ce turbură intimitatea petrecerii împreună cu Domnul. Ce să facem?

Zacheu se desface de mulţimea poporului, şi-i apucă înainte. Aşà trebue să ne desfacem şi noi de mulţimea îndeletnicirilor şi afacerilor zilnice, şi de distracţiile de tot felul.

Nemulţumit cu atât, Zacheu se urcă într'un pom. Aşà trebue să ne ridicăm şi noi, să ne smulgem din vieaţa de toate zilele, să ne desbarăm de lucrurile pământeşti, cari ne abat atenţiunea dela *vederea lui Hristos*, dela comunicarea cu El, şi să ne înălţăm prin meditare asupra adevărurilor vecinice, şi asupra exemplelor, date de Domnul, ca să obţinem o privire largă, sigură şi cât mai temeinică, peste vieaţa noastră trecută şi peste cea viitoare.

Apoi Zacheu aşteptà cu *ardoare*. Aşà trebue să întimpinăm şi noi ciasul de meditaţie şi exerciţiile spirituale, pentrucă ele sunt un *dar* — foarte important pentru viitor, nu

numai pentru noi înşine, ci şi pentru toţi aceia, cari sunt încredinţaţi grijei noastre pastorale. Cu cât ne pătrundem noi înşine mai mult de importanţa acelora cu atât mai bogată va fi binecuvântarea pe care vom puteà-o revărsà peste alţii. Meditaţiile spirituale le putem asemănà cu cei 7 ani roditori, pe care i-a prevestit Iosif lui Faraon (I Moisi 41) şi din rodul cărora s'a hrănit Eghiptenii în anii săraci ce le-a urmat. Aşà şi noi, vom trăì, şi în vremea seacă ce ne întimpină din belşugul sufletesc, strâns în cursul exerciţiilor spirituale.

Zacheu aşteptà cu încordată *atenţiune* că pe acolo erà să treacă: el ştià că ocazia va fi de scurtă durată, va fi trecătoare. Cu cât sunt mai scurte exerciţiile spirituale, cu atât mai mult trebue să ne încordăm toate puterile, pentru a trage cât mai mult folos din acelea. «Iată acum este vreme bine primită; iată, acum este ziua mântuirei» (II Cor. 6.2). «Astăzi de veţi auzì glasul Domnului să nu vă învârtoşaţi inimile voastre» (Ps. 94.8).

Din pomul unde se aflà Zacheu priveşte cu ochii aţintiţi spre Domnul. Aşà, înălţaţi prin meditaţie trebue să ne aruncăm şi noi privirea, să scrutăm zilele şi anii pe cari i-am trăit, să examinăm felul cum i-am întrebuinţat; să ne scrutăm îndatoririle slujbei noastre şi felul cum le-am îndeplinit; să scrutăm lumea gândurilor noastre şi principiile cari ne călăuzesc; să ne scrutăm voinţa şi inima, ce anume motive pun în funcţie pe cea dintâi şi ce simţeminte stăpânesc pe cea de a doua? Cum întrebuinţăm fantazia şi cele cinci simţuri? Să scrutăm raportul nostru cu lumea din afară, faţă cu superiorii şi supuşii, faţă de deaproapele, întreaga noastră făptuire şi întrelăsare; să examinăm lucrul nostru de toate zilele, de dimineaţa până seara. Ce privelişte largă, ce câmp întins de muncă!

Cât de prevenitor este dumnezeescul Mântuitor acolo unde dă peste bunăcredinţă; cât de mult întrece el toate aşteptările lui Zacheu. Aşà ni-se va arătà şi nouă la cea dintâi pornire bună, ce am dovedì, nu se va sgârcì cu darurile binecuvântărilor sale.

Dar mai întâi ne cere râvnă şi trezvie în lucru, suflet viu în acţiune: «Zachee grăbeşte de te pogoară». Avem tot temeiul să fim râvnitori, îndeosebi în vremea binecuvântată a meditaţiilor şi exerciţiilor spirituale. *Pogoară-te*, adânceşte-te în meditaţii. Nu te îndestulì cu ce îţi vine din auz, sau din cetit.

Dupăcum vederea mâncării nu hrăneşte, ea trebue consumată şi mistuită, trebue să se prefacă în carne şi sânge şi numai după aceea foloseşte; aşà şi aici, cu cât auzi sau ceteşti ceva, nu te fericeşti. Trebue să-ţi însuseşti pe deplin obiectul meditaţiei, să te pătrunzi cu totul de el, ca se facă lumină în suflet şi să te încălzească, să prindă rădăcini adânci, că numai aşà poate aduce roduri de mântuire.

Astăzi în casa ta mi-se cade să fiu: nu putem rămâneà numai la suprafaţă, nu ne putem mulţumì cu focul de paie, trebue să mergem la fondul lucrurilor, să ne străduim după roduri reale cari rămân.

Zacheu urmează chemarea lui Hristos: «grăbindu-se s'a pogorât şi l-a primit bucurându-se».

Ce rod a avut *vederea lui Hristos,* petrecerea Domnului în casa lui Zacheu? O minunată schimbare, o desăvârşită convertire.

«*Astăzi* s'a făcut mântuire casei acesteia»: Mântuire, pentrucă ranele au fost vindecate, toate păcatele trecutului iertate; întreagă vieaţa, care atât de mult lunecase de pe cărarea dreaptă, s'a orânduit de nou cu totul; şi acum renăscută, pătrunsă de simţeminte noui, această nouă vieaţă s'a revărsat şi asupra altora.

«De am năpăstuit pe cineva cu ceva întorc împătrit». Minunat propus! De am smintit prin întrelăsarea de împlinire a datoriilor, întorc împătrit! Am greşit prin neascultare, întorc împătrit! Mi-a lipsit râvna până acum, — întorc împătrit!

«Iată jumătate din avuţia mea Doamne o dau săracilor». Da, nu numai jumătate, ci tot ce am Ţie îţi închin Doamne, în slujba Ta numai să se mistue puterile mele, şi în folosul acelora pe care Tu mi-i-ai încredinţat.

Cu dispoziţiile sufleteşti ale unui Zacheu să aşteptăm ceasul meditaţiei zilnice şi cu aceleaşi dispoziţii sufleteşti, să ne adunăm la exerciţiile spirituale ca *să vedem pe Hristos*; să urmăm chemării Domnului, ca El să ne răsplătească împătrit ostenelele noastre, şi să dovedim râvnă multă, ca meditaţiile să nu treacă fără folos.

(După H. Hurter). *Preot P. Moruşca.*

VIEAŢA BISERICEASCĂ.

PROBLEME ACTUALE.

Evenimente bisericeşti. După înfăptuirea unităţii naţionale a neamului nostru, biserica ortodoxă ardeleană încătuşată de asprimea vrăşmaşului până aci, îşi ia avânt viguros. Conştientă de trecutul ei de maică bună şi ocrotitoare pentru toţi românii de aici, îşi prinde cu energie legătura cu acel trecut de glorie neperitoare, pornind o harnică lucrare de organizare şi de premenire a vieţii sufleteşti, ţinând seamă de cerinţele şi necesităţile vremilor schimbate.

Infiinţează deodată două episcopii la Oradea-mare şi Cluj. Cea dintâi este reînfiinţarea episcopiei ortodoxe a Bihorului, care a existat până la 1691, de când scaunul ei a fost ţinut mereu în vacanţă pentru a favorizà cauza unirii printre bihoreni.

La Cluj s'a înfiinţat episcopia părţitor nordice, cu numele istoric: Episcopia Vadului şi Feleacului, şi cu sediul în Cluj. Biserica a făcut toate pregătirile şi îndeplinite fiind acum şi condiţiile externe, — legiferarea din partea statului, — în ziua de 15/28 Septemvrie, s'a purces la alegerea episcopului, sub conducerea I. P. Sf. Sale Părintelui nostru mitropolit Nicolae, care întors dela o vizitaţie canonică, din ţinutul Dejului, se aflà dejà în 14 Septemvrie, la sărbătoarea Inălţării sfintei Cruci, — în Cluj.

In această zi de praznic a slujit în bisericuţa smerită, mărturie şi ea de trecutul năcăjit al românilor ortodocşi în cetatea atâtor fără de legi, până se va puteà ridicà catedrala episcopală, care va vorbì lumii de biruinţa dreptăţii asupra întunerecului. Mulţimea credincioşilor, din elita Clujului, a ascultat cu evlavie cuvântul mântuirii vestit de I. P. Sf. Mitropolit, despre ajutorul pe care îl poate da evanghelia cu puterile ei de mântuire a sufletului pentru refacerea conştiinţelor şi consolidarea vieţii sociale de astăzi, spunând că tendinţele culturale şi sociale trebuesc înfiltrate de duhul evangheliei, ca din ele să rezulte opera de consolidare a vieţii.

A două zi, după slujba divină, s'a făcut în sinodul nouei eparhii alegerea primului episcop ortodox al Clujului, sub con-

ducerea mitropolitului, care deschizând sinodul electoral a vorbit despre episcopia Vadului, a Feleacului şi Geoagiului, tot atâtea scaune vlădiceşti pe teritorul nouei episcopii, evocând trecutul, legăturile cu ţara Moldovei şi dând ca o indicaţie pentru episcopul ce se va alege, ziua aceasta de prăznuire a mucenicului Nichita Romanul, pildă de zel, înaltă învăţătură şi ştiinţă de carte, de iubire, pricepere şi devotament.

Au fost doi candidaţi. Majoritatea voturilor a întrunit-o I. P. C. Sa Părintele arhimandrit Nicolae Ivan, actualul prezident al Consistorului ortodox din Cluj, om cu îndelungate experienţe în vieaţa bisericească, având mână sigură în organizarea nouei eparhii.

*

In aceiaş zi a fost în Cluj frumoasa serbare a desvălirii lupoaicei cu cei doi gemeni, adusă Ardealului de fraţii italieni, la care a asistat şi I. P. Sf. mitropolit împreună cu întreg sinodul şi imensă mulţime de public român şi străin, mărturie a frăţiei celor două neamuri din aceiaşi tulpină.

Seara societatea clujană a ţinut să sărbătorească, la o masă a frăţiei, pe cei doi mitropoliţi români, căci sosise la Cluj şi mitropolitul greco-catolic Dr. Vasile Suciu. Erà o situaţie delicată. După unirea naţională, biserica ortodoxă din Ardeal a crezut de sosit momentul să facă o chiemare frăţească celor despărţiţi la 1700 să se întoarcă să înfăptuiască şi reunirea bisericească, care ar da noi puteri de vieaţă neamului, unul în lege ca şi în sânge şi limbă. Uniţii noştrii au răspuns însă înţepat punându-se de partea catolicismului. In atmosfera de tensiune oarecum, din timpul din urmă, acum cei doi capi bisericeşti se aflau faţă în faţă. Nimic n'a tulburat armonia, dar şi deoparte şi de alta s'a încercat afirmarea vredniciei şi dreptului. La rândul toastelor Părintele mitropolit al Blajului a vorbit de meritul de a fi făcut un front unic cu biserica ortodoxă când biata noastră şcoală românească a fost năpăstuită de aşà numita «zonă culturală» ungurească; iar părintele Daianu protopopul unit al Clujului plecând dela simbolul frăţiei celor 2 gemeni lăptaţi de lupoaică a încercat să ducă atenţiunea spre Roma, leagănul originii neamului şi a credinţii religioase, legând de idee şi pe cei 2 apostoli Petru şi Pavel cari ar fi

murit la Roma, şi lăsând să se înţeleagă că unii suntem ai lui Petru alţii alui Pavel.

Le răspunde mitropolitul ortodox: Toată cultura românească e aşezată pe temelia evangheliei şi e străbătută de spiritul ei. Poporul românesc recunoscător pentru razimul şi tăria ce a găsit-o în evanghelia mântuitoare, a numit-o *lege românească* legea sufletului său. Biserica ortodoxă, depozitara de-a-lungul veacurilor a acestei legi, a îndeplinit opera de educaţie a întreg poporului românesc: cu aceiaş credinţă, aceleaşi obiceiuri şi îndemnuri a contribuit şi de-o parte şi de alta de Carpaţi la opera unităţii sufleteşti şi când în aceiaşi limbă ne-a învăţat a ne rugà la fel, a creat *marele front* al sufletului românesc dela Nistru pân' la Tisa. Aşà a dat biserica ortodoxă condiţiile de îndeplinire a idealului naţional în zilele noastre.

Această biserică a fost maica bună a întreg neamului românesc şi este firesc dacă are, dacă păstrează şi mărturiseşte şi azi *dragostea ei deplină pentru toţi fiii neamului.* Este această dragoste un simţământ firesc, ce lucrează în conştiinţa misiunii sale ca factor de păstrare a unităţii sufleteşti. Căci noi nu suntem nici alui Apollo, nici alui Petru nici ai lui Pavel, ci suntem toţi ai lui Hristos, care nu s'a împărţit în mijlocul poporului românesc, ci a rămas acelaş şi cu El şi poporul unul şi nedespărţit.

Avem acelaş ideal al evangheliei creştine, acelaş ideal naţional în slujba cărora stăm cu toţii. Şi în drumul pe care înaintăm ne asămănăm unor călători porniţi să urce un munte plecând din diferite părţi. Până sunt la poale sunt departe unul de altul, nu se văd, cu cât se urcă mai sus cu atât se apropie de olaltă şi tocmai pe culme î-şi dau mâna, se pot îmbrăţişà. Cu cât ne vom apropià mai mult de idealul evangheliei şi cel naţional, menajate de biserică, ne vom îmbrăţişà mai curând. — Firul ideilor a fost tors înainte de profesorul universitar Marin Ştefănescu şi rectorul Dimitriu pentru a sporì prăznuirea sufletului românesc.

*

Dela Cluj s'a trecut la Oradea-mare, unde în Dumineca de 2 Oct. n. a fost instalat venerabilul episcop Roman Ciorogariu, după-ce mai nainte a fost ales cu multă dragoste de reprezentanţii celor peste 250.000 de suflete rămase credincioase

ortodoxiei, cu toată truda de 220 de ani a unaţiei, care n'a putut rupe aici decât doară vre-o 4000 de suflete pe seama unei foarte bogate episcopii unite, susţinută de şi mai bogata episcopie catolică.

Sfinţit la Bucureşti părintele Ciorogariu a fost întrodus în scaun de I. P. Sf. mitropolit Nicolae în cadrul unor înălţătoare festivităţi, la care au luat parte domnul ministru Goga, nou alesul episcop al Clujului, generalii Văitoianu, Petala, Moşoiu, şi alţii, aproape întreaga preoţime bihoreană, autorităţile, publicul orădan şi popor mult, jubilând de bucuria de aşi aveà iarăş în mijlocul lor pe păstorul aşteptat de veacuri. Au fost cuvântări înălţătoare şi dragoste sinceră.

A doua zi s'a ţinut sinod eparhial, condus de noul păstor, pornind munca de organizare. A asistat şi mitropolitul, şi salutat fiind a răspuns urând muncă spornică şi izbândă deplină, pe care o va ajutà acum tăria de rezistenţă din trecut a bihorenilor, prefăcându-o în putere creatoare.

Ziua următoare s'a ţinut adunarea secţiei eparhiei Oradea-mare a Asociaţiei «Andreiu Şaguna» a clerului ortodox din Ardeal, sub prezidiul protopopului Petru E. Papp, care a arătat însemnătatea organizaţiei pentru preoţime şi a raportat asupra lucrului făcut în cursul anului trecut. I. P. Sf. mitropolit Nicolae, care a ţinut să dea îndemn prin prezenţa sa şi aici, a arătat problemele Asociaţiei şi a îndemnat cu însufleţire preoţimea să-şi vadă de chemarea înaltă în mijlocul zilelor de astăzi, stăruind asupra apostoliei pe care trebue să o facă preotul. Electrizată cu adevărat, preoţimea a hotărât să se pună cu râvnă la lucru în despărţămintele protopopeşti şi pe cercurile religioase, căutând să ridice cât mai mult starea religioasă-morală şi culturală în popor.

*

Mai înainte de cele două praznice din centrele episcopeşti I. P. Sf. mitropolit a îndeplinit în Dumineca din 12/25 Septemvrie sfinţirea bisericei frumoase din Ciceu-Poeni, o comună situată lângă cetatea Ciceului, stăpânită odinioară de Ştefan cel Mare şi Petru Rareş şi aparţinătoare episcopiei Vadului. Tot drumul până la Dej şi de aici prin comunele pe unde a trecut mitropolitul cu trăsura, a fost o cale triumfală, un prilej de

smerită plecare a românilor fără deosebire de confesiune, mai ales a acelora cari nu mai văzuseră episcop ortodox doară dela apunerea episcopiei de Vad.

In Dej s'a făcut o scurtă slujbă la biserică, unde Inaltpreasfinţia Sa a vorbit cu însufleţire mulţimei care la aşteptat la gară şi la însoţit. La Reteag asemenea mulţime fără deosebire de neam şi lege, cu preoţi şi autorităţile în frunte. Iar la întrarea în C. Poeni întreg poporul în haine albe de sărbătoare, în frunte cu preotul bătrân şi vrednic, care-şi prăznuià acum jubileul muncii sale nepregetate. A doua zi mulţime multă, cu neputinţă de încăput în biserica spaţioasă a asistat la înălţătoarea slujbă dumnezeiască şi a ascultat cuvintele mântuitoare de suflet, ce se desprindeau în valuri largi, presărate cu pilde înălţătoare, din gura arhiereului, care la urmă stropeşte cu aghiasmă tot sufletul de român, — mângăiat şi întărit în credinţă şi în nădejdea că prin dumnezeeştile învăţături ale evangheliei propovăduită de biserica românească şi ortodoxismul ei ocrotitor se vor aşezà temeliile vieţii româneşti şi creştineşti după măsura jertfelor a suferinţelor şi a vredniciei, ce a dovedit neamul nostru aici dincoace de Carpaţi.

*

In vechea bisericuţă a comunei Ciceu-Poeni s'a găsit prestolul de peatră, tăiat dintr'o singură bucată în jur cu un brâu sculptat şi cu moaşte aşezate de arhiereu. Fiind biserica zidită la 1711, pe când noi nu aveam episcop ortodox, după unirea lui Atanasie, rezultă că prestolul a fost adus dela o altă biserică şi mai veche, probabil deci să fie prestolul sfinţit şi moaşte aşezate de unul din episcopii Vadului, episcopie apusă pela 1623—8. *P. M.*

*

Unificarea bisericească este pe cale de soluţionare. Comisia exmisă de «Constituanta bisericească» a pregătit «proiectul de statut organic pentru organizarea bisericei autocefale ortodoxe române» şi a fost împărţit tuturor provinciilor bisericeşti pentru a-şi spune cuvântul.

La temelia noului proiect de statut stă «Statutul organic» al nostru. Deşi principiul autonomiei bisericeşti nu capătă o exprimare proprie şi clară în proiect, în practică este recu-

noscut prin art. II din «Dispoziții generale» care spune: «Biserica ortodoxă română își reglementează, conduce și administrează prin organele sale proprii afacerile sale bisericești, școlare, fundaționale și epitropești cu observarea legilor statului. Iar art. III deși nu introduce cu consecvență principiul constituționalismului cu sistemul reprezentativ, admite colaborarea mirenilor în diferitele corporațiuni bisericești. După proiectul de unificare în fruntea bisericii stă ca centru al unității spirituale și ca cea mai înaltă autoritate și for suprem, *Sfântul Sinod*, compus din 5 Mitropoliți ai țării, din arhiepiscopii, episcopii și arhiereii-vicari de pe lângă mitropolii. Pe lângă Sf. Sinod va funcționà, ca organ central, *congresul general* bisericesc, compus din delegați, în proporție egală, din reprezentanții clerului și ai poporului din toate mitropoliile ortodoxe, cari trimit câte 20 de delegați, pe 6 ani, afară de Bucovina care trimite 10 membrii. Congresul se întrunește la București din 3 în 3 ani și lucrează sub prezidenția mitropolitului primat, sau a altui ierarh, în absență. Mitropoliții, arhiepiscopii și episcopii sunt membrii de drept ai congresului și când acesta e chemat să aleagă pe Mitropolitul Primat și pe Mitropolitul Moldovei (?) intră ca membrii de drept alți 11 din cei mai înalți funcționari ai țării, reprezentanții institutelor teologice, culturale și ai mănăstirilor.

Congresul general alege un *consiliu central* compus din 15 membri, acesta este organul suprem administrativ pentru întreaga biserică ortodoxă română și totodată organul executiv al congresului general și al Sf. Sinod.

Alături de acest consiliu central, pentru afacerile disciplinare și judecătorești apelate, se institue un *consistor spiritual central* din 5 preoți, câte unul din fiecare mitropolie, numiți de Sf. Sinod la propunerea chiriarhului respectiv.

In această organizație unitară și autonomă a bisericei nu înțelegem rostul «Casei Bisericei», introdusă ca o parte întregitoare a organismului bisericesc, dar alcătuită după o concepție cu totul străină. Consiliul administrativ al acestei instituții s'ar compune din 3 membrii, unul numit de ministerul cultelor, altul numit de consiliul central al bisericii și unul ca președinte al consiliului, numit în comun acord de mitropolitul

primat şi ministrul cultelor». Recunoaştem bucuros dreptul de control al statului asupra acţiunilor din vieaţa bisericească şi mai ales asupra gestiunii financiare pe care o subvenţionează, dar nu înţelegem, decât doară ca o reminiscenţă a vechiului sistem, amestecul statului în vieaţa internă a bisericei, care ar aveà astfel funcţionari numiţi de un ministru, ori fie şi în acord cu mitropolitul primat, dar la tot cazul cu eludarea autonomiei şi constituţionalismului.

Tot aşà nu înţelegem decât ca o tentaţiune de autocraţie centralizatoare tendinţa proiectului de statut de a desfiinţà organizaţiile mitropolitane, lăsându-le numai ca nişte reminiscenţe ale evoluţiei istorice, cu aşezămintele lor, dar fără o *vieaţă organică proprie*, cum o avem în Ardeal, în Basarabia şi Bucovina şi dupăcum ar trebuì reînviată şi în Moldova, ca tot atâtea centre de lumină creştinească, de cetăţi ale Duhului Sfânt, menite a sporì vieaţa religioasă prin emulaţiunea dintre ele. Nu ne putem închipuì ca congresul nostru naţional şi congresele mitropolitane ale Basarabiei şi Bucovinei să-şi dea vre-odată învoirea la nimicirea unei organizaţii cu rădăcini adânci în tradiţia istorică şi tot aşà sperăm să revină la conştiinţa de sine şi mitropolia Moldovei, organizându-se pe aceleaşi baze de democraţie şi constituţionalism, când apoi congresul mitropolitan va alege pe mitropolitul ca şi în celelalte provincii, iară nu congresul central, dupăcum prevede proiectul.

Alături de recunoaşterea şi crearea unor organe centrale, cum le-am văzut mai sus, şi cari hotărât determină în chip suficient deocamdată unificarea bisericească, au rămas şi multe deosebiri după provincii, cari nu turbură însă unitatea bisericei şi nu stânjenesc câtuşi de puţin bunul mers şi înflorirea vieţii bisericeşti. Una însă nu poate fi trecută cu vederea, anume că sinodul, sau adunarea eparhială, nu are atribuţia de *for legislativ* decisiv, cum este în constituţionalismul nostru, ci numai de corporaţie *consultativă*, a cărei hotărâri mai trebue «a se prezentà chiriarhului spre aprobare».

«O hotărâre neaprobată de chiriarh se desbate de nou de adunarea eparhială şi dacă hotărârea din nou nu întruneşte asentimentul chiriarhului, chestiunea se trimite Sf. Sinod spre rezolvare» — cum glăsueşte proiectul de statut. Această apro-

bare ulterioară din partea chiriarhului şi-ar aveà îndreptăţirea într'un singur caz, când nu chiriarhul prezidează adunarea eparhială, cum se admite pentru Basarabeni de a-şi alege adunarea pe prezident. Dar pe câtă vreme o hotărâre se ia sub prezidiul chiriarhului nu înţelegem nici decum rezerva aprobării ulterioare. — Basarabenii ar fi bine să revină şi ei la norma canonică şi în general adoptată, de a prezidà de drept chiriarhul adunarea eparhială, ca şi protopopul pe cea protopopească şi preotul pe cea parohială. — O hotărâre mai ales în biserică trebue să iasă din înţelegerea armonică a tuturor factorilor, ierarh, clerici şi mireni, cari constitue adunarea. Orice chestiune ar venì în desbatere se frământă atâta, până se luminează din toate părţile şi până se dumiresc toţi asupra *adevărului ei*. Numai adevărul şi dreptatea unei cauze poate justificà îndreptăţirea ei de a *devenì hotărâre*. Chiriarhul prezident al adunării nu va admite la vot o chestiune nelimpezită şi va concurge cu toate forţele sale la lămurirea lucrului, dar odată ajunsă la deplină lumină chestiunea şi dându-i-se sancţiune prin votul majorităţii adunării, prezidată de P. Sf. Sa, chestiunea este matură de a fi rezolvită definitiv şi fără o altă aprobare ulterioară.

Dacă proporţia de clerici şi mireni în corporaţiile bisericeşti nu s'ar puteà stabilì la fel pentru toate provinciile de 1:1, sau 1:2, ca în Ardeal, şi dacă anumite amănunte de administraţie, — cum e alegerea într'o parte şi numirea în altă parte a preotului şi chiar a protopopului, aici ales pe vieaţă, dincolo numit din 5 în 5 ani, — s'ar puteà uniformizà mai greu, ele asemenea nu turbură unitatea şi bunul mers al administraţiei bisericeşti. Asemenea nu este chestiune esenţială deosebirea de numire a corporaţiilor şi organelor bisericeşti: adunare în loc de sinod, consiliu în loc de consistor şi comitet etc., dar nouă ni-se par neasemănat mai proprii pentru vieaţa bisericească aşà cum le avem în Ardeal, decât să întroducem şi în biserică numirile din vieaţa de stat.

Sperăm că Congresul nostru naţional, chemat a se pronunţà asupra proiectului de statut organic, va îndreptà scăderile şi va întregì lacunele cu părerile, cari şi altfel cereau o modificare a unor părţi din «Statutul Organic» în conformitate cu cerinţele vremii şi cu experienţele trecutului de peste 50 de

ani, şi acest congres va prezentà apoi un proiect cât mai unitar, poate, acceptabil din partea întregei biserici autocefale ortodoxe române ca bază de organizare, care să ajute la reorganizarea vieţii bisericeşti şi la întroducerea unui duh nou, menit să trezească energiile şi să direcţioneze activitatea tuturora spre mărirea lui Dumnezeu şi fericirea oamenilor. *Pr. P. M.*

*

Instrucţiunea religioasă. Ministerul instrucţiunii publică ordonanţa prin care instrucţiunea şi educaţiunea religioasă în şcoalele de stat este dată cu totul în grija confesiunilor. Ele îşi vor întocmì planul de lecţiune, rămânând ca statul să-şi dea tot concursul său pentruca instrucţiunea şi educaţiunea să fie cât mai efective. Ministerul organizează catedre pentru predarea religiunii, dă leafa cateheţilor şi *numeşte* însuşi pe titulari, iar confesiunei i-ar rămâneà numai dreptul de a *propune* persoanele spre numire.

Autorităţile noastre bisericeşti vor găsì calea potrivită de a-şi revendicà dreptul de numire pe seama bisericei, menţinând acordul din trecut cu statul, care numai consimţea; iar acum nizueşte să treacă marginile competinţei sale, vrând să numească însuşi pe propovăduitorii învăţământului religios în şcoală.

In înţelesul acestei ordonanţe în şcolile primare, atât la sate, cât şi la oraşe «instrucţiunea religioasă o *fac preoţii* locali, în baza salarului preoţesc, fără nici o remuneraţie specială». O remuneraţie se acordă numai dacă numărul elevilor trece peste 80 la sate şi 60 la oraşe, cu mai mult de 4 ore la săptămână.

Proiectul de statut organic pentru unificarea bisericei prevede deasemeni că parohul predă învăţământul religios în şcoalele primare din parohie şi autorităţile noastre bisericeşti nu vor întârzià să dea în mâna preoţimii educaţiunea şi instrucţiunea religioasă şi în şcoalele confesionale, rămânând în sarcina învăţătorului confesional esceptional acolo doară, unde vârsta preotului nu-i mai îngădue.

In urmare instrucţiunea şi educaţiunea religioasă în şcoală ar trece cu totul asupra preotului, ca o parte întregitoare a îndatoririlor sale oficioase, fără altă remuneraţie. Nu vom examinà de astădată faptul dacă nouile îndatoriri sunt pe deplin

răsplătite prin aranjamentul ce s'a făcut cu privire la dotaţia clerului pastoral. Ştirea că deodată cu toamna se va îmbunătăţi mai simţitor situaţia materială a preoţimei, ne face să fim cu aşteptare şi încredere.

Gândul nostru acum este să îndreptăm atenţiunea fraţilor preoţi spre laturea nouă, ce ni-se deschide în activitatea pastorală. Să scoatem la iveală problema mare, ce se pune acum, când *preoţimea* e chemată să facă instrucţia şi să îndrumeze educaţia religioasă şi în şcoală. Nu vrem să spunem că în trecut nu s'ar fi făcut instrucţie religioasă; în şcoalele confesionale prin învăţătorii confesionali, iar în celelalte categorii de şcoale prin preoţi, ori tot prin învăţători. Dar ceeace nu putem tăgădui este, că această instrucţiune religioasă a fost foarte redusă în proporţie cu importanţa pe care o are la formarea caracterului, şi în cele mai multe cazuri nu i-s'a dat cuvenita îngrijire; iară educaţiunea religioasă a rămas pe planul al doilea. Această situaţie nu mai poate dăinuì.

Preoţimea, luând în mână catechezarea în şcoală, trebue să facă din ea cel mai puternic razim pentru dobândirea rezultatelor pastorale de mai târziu; din şcoală să pună baza acelei educaţii conştiente, sistematice şi metodic desfăşurate, care dă pe creştinul adevărat şi bun.

În acest scop mai întâi de toate trebue revizuită metoda după care se făceà instrucţia religioasă până acum. In locul metodei *deductive* trebue să ne călăuzim de cea *inductivă*, care cunoscând mai deaproape sufletul cu puterile şi slăbiciunile lui, pleacă dela vieaţa concretă, dela experienţa de toate zilele a copilului, făcându-l să înţeleagă ce este el şi lumea care îl înconjoară. Din experienţa şi observaţiile lui, prin o călăuzire cuminte, cu ajutorul pildelor şi icoanelor din mediul său zilnic, să ajungă treptat la înţelegerea întâmplărilor, perspectivelor şi soluţiilor celor mai înalte, prinse în învăţăturile, ce i-se dădeau până acum în chip axiomatic în formule istorico-dogmatice.

Problema formării caracterului nu e numai de domeniul instrucţiei, ci e mai ales rezultatul unei *educaţii* adevărate, pe care instrucţia vine numai să o ajute. Şcoala este aşà cum e şi societatea: preocupată de pregătirea pentru lupta vieţii, nizuind să împărtăşească cât mai multe cunoştinţe pentru a în-

zestrà pe om cu o *cultură generală*, fie ea şi numai la suprafaţă. De această concepţie s'a călăuzit în mare măsură şi instrucţia religioasă; cu mult material de memorizat, de care se legà ici-colea şi ceva moralizare, dar fără a se căutà legătura cu vieaţa trăită de elev, cu celelalte obiecte de învăţământ şi cu lucrurile pe cari le întâlneà în cadrul şcoalei. Aşà cum, în general, propovăduirea bisericei prea s'a ţinut zăvorâtă între pereţii ei, la masa sf. altar, fără să caute legătura cu vieaţa, ce se scurgeà în valuri repezi, în diferitele ei forme de manifestare.

Şcoala da cel mult o pregătire tehnică pentru o anumită chemare în vieaţă, dar nu-i da tinărului de loc, ori prea puţin, puterea şi însuşirea de a pătrunde şi de a-şi înţelege fiinţa sa proprie şi raportul său cu oamenii, deşì chiar succesul opintirilor şi toate rezultatele la cari poate ajunge cineva în vieaţă, atârnă mai mult dela înţelepciunea cu care ştie tratà cu oamenii, decât dela cunoştinţele multe şi tehnica iscusită, pe cari e stăpân. Stăpânirea de sine e o mai mare putere decât isteţimea scăpărătoare a minţii; zdruncinul moravurilor nestăpânite nu se poate înlăturà prin priceperea la lucru şi la câştig, iar gândirea laxă asupra unor lucruri cu urmări grave, deschide calea largă spre prăpastie.

Problema aşà cum trebue pusă pentru viitor în şcoală e aceea a educţiei, pe care în primul rând o va servì preotul prin religiositatea pe care trebue să o impregneze cu atâta putere în atmosfera şcoalei încât toată truda ei şi a învăţătorului să fie concentrată asupra aceleiaşi probleme mari: *educaţia caracterelor*.

Aceasta reclamă însă pătrundere psihologică şi studiu concentrat şi continuu, cu care preoţimea noastră va trebuì să se îndeletnicească tot mai mult, pentru a-şi puteà împlinì cu demnitate şi această nouă chiemare. Conferinţele noastre preoţeşti din toamna aceasta nu vor întârzià să facă obiect de studiu chestiunea catechizării în şcoala poporală şi autorităţile noastre bisericeşti vor venì la vreme potrivită să aranjeze anumite cursuri speciale pentru pregătirea preoţimii satelor, care trebue să se bucure, că de-acum are continuitatea neîntreruptă în instrucţia şi educaţia religioasă, din faşă, din casa părintească, şi până la mormânt.

Pr. P. M.

*

Statul şi religia este un articol al «Voinţei» din Cluj, care analizează situaţia bisericei respective a preoţimii, aruncată de negrija statului «în stare de cerşetori». Autorul articolului advertizează pe ministrul cultelor, că remediarea stărilor devenite insuportabile pentru conducătorii sufleteşti, strajă neadormită în mijlocul poporului nostru dela ţară spre a-l ferì de contagiunea molimelor sociale demoralizătoare, nu se face prin un simplu ordin, ca fiecare să-şi facă pe deplin datoria începând cu înalţii prelaţi din fruntea bisericii, ci leacul trebuie căutat într'o îmbunătăţire reală a situaţiei materiale a preoţimii noastre. Şi încheie: este un adevărat păcat naţional, că s'au uitat tocmai cei mai vrednici dintre fii poporului, cari lipsind pe viitor dela datoria lor din vina noastră a tuturora, în alte timpuri de pericole înzadar îi vom mai căutà, căci nu-i vom mai găsì ca să pornească la o nouă luptă cu crucea în frunte.

Ne bucurăm că se ridică din public glasuri cari recunosc nedreptatea ce se face preoţimii noastre.

Noi n'am cârtit până acum, am stat cu îndelungă răbdare în aşteptare, pânăce s'a aranjat situaţia tuturor tagmelor.

Din trecut venim cu o frumoasă aureolă de luptători şi mucenici, dar în acelaş timp încărcaţi cu toate nedreptăţile veacurilor de suferinţe şi săraci ca toţi desmoşteniţii sorţii maştere, în vreme ce alături de noi stau mândrii, răzimaţi pe o bunăstare, preoţii tuturor celorlalte confesiuni, desmerdate de stăpânirea ungurească a trecutului. Şi avem dureroasa impresie, că vrea să se perpetueze această situaţie de nedreptate şi în viitor în numele «egalei» îndreptăţiri confesionale.

Să luăm un singur caz, acela al situaţiei averilor bisericeşti cum rezultă din dispoziţiile reformei agrare. Aceasta lege prevede ca numai după îndestulirea tuturor trebuinţelor locale să se dea pământ şi pentru eclejii (porţiuni canonice) până la maximul de 32 jugăre. La aparenţă de-o potrivă de just, în realitate însă toate celelalte confesiuni protejate de statul ungar în trecut au eclejii de cel puţin 30—40 de jugăre, parohiile ortodoxe însă timbrate de pepiniere potrivnice idei de stat, bune de despoiat de tot ce brumă ar fi izbutit să-şi agonisească, rămân şi acum pe din afară, pentrucă vor fi aşà de puţine cazurile unde după *îndestularea tuturor trebuinţelor* să mai ajungă ceva

şi pe seama bisericei, zise de stat. Aşà se face că cultele străine, deşì nu mai capătă, rămân pretutindenea cu aproape tot ce au avut, pe când pentru biserica ortodoxă reforma agrară va constituì o nouă nedreptate, care menţine inferioritatea preoţimii majorităţii covârşitoare a credincioşilor susţinători de stat. Astfel chestiunea întregirii eclejiilor prin reforma agrară devine o revendicare exclusiv a bisericei ortodoxe. Şi în afară de aceasta legiuitorul nu s'a gândit că este şi un motiv de interes general, ca preotul să aibă unde-şi întocmì o gospodărie model, care să dea sătenilor orientarea ce atât de mult le lipseşte în direcţia unei cultivări raţionale a pământului. Deodată cu aceasta şi-ar aveà asigurată şi o existenţă mai suportabilă uşurând în parte şi sarcinile bugetului ţării. Ni se răspunde de unii: aceste sunt neajunsuri mărunte. averile mari şi ale celorlalte confesiuni se desfiinţează. Poate, — în oarecare măsură, dar şi atunci în locul sutelor de mii de jugăre intră în vistieria unei eparhii catolice, ori greco-catolice, evanghelice-luterane, ori reformate, zecile de milioane ori şi mai mult, dacă cumva nu rămân averile neatinse sub diferiţi titli. Iar oropsita biserică ortodoxă, în cel mai fericit caz, rămâne cu un crâmpei de proprietate seacă pe vârful unui deal sau într'o râpă rea. Chestiunea a arătat'o şi «Dacia» Nr. 227 într'un articol: «Biserica ortodoxă din Ardeal nesocotită la reforma agrară» pe care îl citez ca o nouă mărturie lângă aceea a «Voinţei», pentru a arătà că nu este egoismul nostru preoţesc, ci dreapta înţelegere a lucrului, care cere o îndreptare.

Pr. *P. M.*

„Domnul are grijă de mine“ (ps. 39, 23): Un mare adevăr pe care l-am constatat şi l-am simţit neîncetat în vieaţa mea de preot şi păstor.

De câteori am încălzit un ideal, am trăit, am luptat şi am muncit pentru el — Domnul a fost şi este înapoia mea cu grija materială. *(it).*

MIŞCAREA LITERARĂ.

Cele şapte cuvinte ale lui Isus pe cruce, tratat de pietate şi tâlcuire biblică de *arhimandritul I. SCRIBAN.* Bucureşti, institutul de arte grafice «Convorbiri literare», 62 pag. Preţul: 5 Lei.

Doisprezece ani s'a purtat cu gândul părintele arh. Scriban să dea o tâlcuire cuvintelor din urmă ale Mântuitorului şi abià acum iau îngăduit împrejurările să ni-o împărtăşească, mai întâi prin revista bisericească pentru popor «Dumineca ortodoxă», de unde s'a retipărit în broşură.

Nu aveam până acum un tâlc în româneşte a celor 7 cuvinte dumnezeeşti rostite mai pe urmă de Mântuitorul lumii: *Doamne iartă-le lor că nu ştiu ce fac; Femeie iată fiul tău,* apoi a zis ucenicului: *Iată muma ta!; Astăzi vei fi cu mine în raiu; Mi e sete; Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pentru ce m'ai lăsat? Săvârşitu-s'a;* şi *Părinte în mânile tale îmi încredinţez duhul meu.*

Părintele Scriban ne dă o adâncă şi frumoasă tâlcuire a înţelesului acestor cuvinte, cu aplicări folositoare la vieaţa creştinească. Scrisă în grai limpede şi popular este o lectură nu numai pentru preot şi cărturar, dar foarte potrivită de a fi răspândită în straturile largi ale poporului, ca una din cele mai bune cărţi de propagandă, din puţinele pe cari le avem în româneşte pentru trezirea unei vieţi religioase conştiente şi active. Balsamul ce se desprinde picur cu picur din tâlcuirea celor mai scumpe cuvinte ale Domnului sunt o rouă binefăcătoare în arşiţa ce mistue sufletele în aceste vremuri de dărăpănare.

Recomand călduros broşura atenţiunii fraţilor preoţi. Se poate comandà la Librăria arhidiecezană din Sibiiu.

*

Schisma românească sau «Unirea cu Roma». Nr. 10 din *«Biblioteca bunului păstor».* Sibiiu, Tipografia arhidiecezană, 54 pag. Preţul Lei: 2·50.

Este incontestabil că ne lipsesc pe toate terenele studiile statistice atât de necesare pentru stabilirea adevărului unor

situaţii, cari aşteaptă o îndreptare, ori trebuesc scoase în evidenţă. Mai ales literatura bisericească sufere de acest neajuns, pe urma căruia nu suntem în stare să stabilim raportul cu celelalte confesiuni din stat, şi în special cu uniţii, — o fracţiune pe cât de neînsemnată ca număr pe atât de îngrijitoare prin sectarismul din trecut şi cel din zilele noastre a bisericanilor lor conducători.

Chestiunea unirii unei părţi a românilor ardeleni cu biserica Romei papale a fost mult discutată de istoriografi şi scriitori, de unii cu dragoste de adevăr, de alţii cu felurite tendinţe, de proselitism mai ales. În adevărata ei lumină pune această unire broşura «Schisma românească» fiindcă se întemeiază pe date statistice foarte grăitoare cari dovedesc cu prisosinţă, că biserica unită n'a fost în trecut decât un dureros prilej de sfâşiere a neamului nostru de dincoace de Carpaţi, un primejdios factor de diferenţiare a sufletului neamului românesc pe urma căruia a venit slăbirea politică şi culturală; — şi ce e mai dureros, a rămas aceeaş primejdie şi pentru viitor, pentrucă această biserică «prin sufletul ierarhiei sale este legată direct şi exclusiv de scaunul papal şi numai prin sânge — nu şi prin profunda şi necondiţionata alipire sufletească — este legată de statul român».

Oricât ne-am mângăià cu faptul netăgăduit, că poporul nu împărtăşeşte concepţia bisericanilor, crescuţi sub influinţa directă a Romei papale şi a spiritului ultramontan, suntem datori să cunoaştem realitatea situaţiei, din care biserica unită se desface ca un sectarism în sinul poporului românesc, cu tendinţa de a se instăpânì şi pe unde n'a putut răsbate până acum. Cifrele ce arată raportul ortodocşilor şi uniţilor în cele 885 comune mixţe, unde vin în contact credincioşii celor *două* mitropolii ardelene, mulţimea filiilor unite organizate în parohiile ortodoxe (398 faţă de 35 ortodoxe în parohiile unite) şi numărul însemnat de parohii unite cu un foarte redus număr de credincioşi greco-catolici dau dovada deplină a tendinţelor de agresiune ale acestei biserici, în vreme-ce biserica ortodoxă erà nevoită, şi abià puteà să se apere de atacurile maghiarismului cutropitor şi nu mai puţin de ale *confesiunei catolice de rit oriental*, cum îşi numesc fraţii uniţi biserica, născută din proze-

litismul Romei, care vrea să sporeassă cu orice preţ puterea papalităţii în răsărit.

Tot pe bază de date statistice arată apoi, că în ce priveşte *cultura satelor*, unde trăeşte poporul, unirea atât de mult trimbiţată ca factor cultural, dovedeşte tocmai o ruşinoasă stare. În judeţele Solnoc-Dobâca, Maramurăşul, Alba-inferioară, Sălagiul... unde unirea e mai compactă, cultura e mai înapoiată, analfabetismul mai la largul său. Chiar statisticianul maghiar Dr. Ráth Z. spuneà pe faţă că situaţia culturală în popor e defavorabilă la greco-catolici recunoscând că ortodocşii stau mai bine. Unirea a ţinut *poporul* în întunerec împodobind cu pene doară pe câţiva învăţaţi. Pentru mulţimea mare nu s'a prea îngrijit, în vreme-ce biserica ortodoxă, cu toată modestia forţelor de care dispuneà, a făcut neasemănat mai mult. Nici nu se puteà altfel. Biserica unită preocupată în primul rând de sporirea numărului credincioşilor căutà întărirea sub raport confesional şi cultural, chiar cu preţul jertfirei şcoalei româneşti sprijinind înfiinţarea de şcoli de stat şi comunale, numai să nu-şi peardă credincioşii de răul sarcinilor şcolare, cari apăsau greu pe ortodocşii susţinători de şcoală confesională. Şi de aveau şi ei şcoli confesionale ştiau se obţină ajutorul de stat, ca la Oradea-mare unde din cele 173 şcoale greco-catolice numai *două* nu aveau acest ajutor, în vreme-ce cele ortodoxe se închideau cu duiumul în Ardeal.

In părţile ungurene unde rezistenţa erà mai anevoioasă şi se indicà dela sine o colaborare pentru a se salvà şcoala cu puteri unite, «episcopia unită nu s'a învoit cu nici un preţ să contribue la susţinerea vre-unei şcoli «acatolice». Iar la Gherla şi la Lugoj au introdus în şcolile normale învăţământul în ungureşte pentru studiile de istorie, geografie şi alte, în vreme-ce şcolile ortodoxe normale şi-au păstrat demnitatea cu toată sărăcia, ce le chinuià existenţa. Şi totuşi nu e ocazie la care biserica unită să nu-şi trimbiţeze naţionalismul «mântuitor de neam».

Este un adevăr incontestabil apoi, că pe lângă toate favorurile şi avantagele bisericei unite, pe lângă toate averile foarte însemnate şi cu toţi «oamenii de o cultură mai de seamă» «satele româneşti unite, de ori şi unde, cu nimic nu prezintă un

nivel religios-moral sau cultural mai ridicat decât satele noastre ortodoxe bătute de vânturile urgiei «unite» şi «maghiare», pentrucă tot avantajul li-s'a mistuit în acea «mentalitate *sui generis*, de o neîmpăcată ură confesională, care îi face să se izoleze cu desăvârşire în citadela dogmatismului papal, împroşcând de acolo în noi cu toate insultele şi în aceeaş vreme asumându-şi întreg rolul de singuri mântuitori ai creştinismului şi ai naţionalismului în sânul neamului românesc». Exclusivismul acesta sectar îi sufoacă. Şi această mentalitate îi duce la rătăciri păgubitoare neamului şi statului, când cer interconfesionalizarea lui, sau pledează pentru concordatul cu papa, cu care stau în mai strânsă legătură decât cu interesul general de existenţă, politică şi culturală a poporului român.

In faţa acestor adevăruri, pe cari le vedem cu ochii, autorul se întreabă cu drept cuvânt: Ce-i de făcut? Şi dă o seamă de soluţii: «Articolul din Constituţie care asigură statului român caracterul religios ortodox şi bisericei ortodoxe române situaţia de biserică dominantă să se susţină intact şi în o nouă constituţie a României mari; şi la fel să se menţină acest articol şi despre absoluta libertate a conştiinţei şi libertatea tuturor cultelor, căci paritatea râvnită de catolicismul de ambele rituri ar tulbură echilibrul sufletesc al statului; Concordatul cu Roma papală să nu se încheie şi nici un fel de alte legăminte religioase să nu se facă, ci să se susţină dreptul regal de *jus placetum regis*, precum o cere interesul de suveranitate a statului politic, ca nici un factor extern să nu poată dispune după plac nici în chestiile religioase; dreptul de supremă inspecţiune a statului să fie cât mai precis codificat în legi, ca statul să fie apărat de o deraiare politică a cultelor, în special a catolicismului; la subvenţiile de stat să se aibă în vedere numărul sufletelor şi orice ajutor să se dea numai proporţional şi numai în măsura în care averile bisericeşti ale confesiunilor nu acoper trebuinţele lor; în parohii mixte să nu fie plătit de stat decât preotul român aparţinător bisericei de stat, sau şi numai preotul majorităţii de rit ortodox, ca în strâmtoarea financiară statul să nu plătească tot 2 preoţi români, acolo unde şi unul poate provedeà trebuinţele sufleteşti ale poporului, care a rămas acelaş, fără ca unirea dela 1700 să fi schimbat ceva în sufletul lui;

pe seama bisericei ortodoxe ca o recompensă pentru averile secularizate să se creeze un mare fond religionar, care să-i acoperă trebuințele; și încă altele.

Broșura aceasta este un prețios studiu statistic asupra raportului dintre biserica ortodoxă ardeleană și cea unită. Dovada datelor statistice nu poate fi trasă la îndoială fiind ele publicate de statistica oficială a fostului stat ungar și de biserica unită însași. Prin aceasta crește și mai mult valoarea concluziilor și deducțiilor broșurei, care trebue să fie cunoscută în cercuri cât mai largi, îndeosebi printre factorii de cădere din vechiul regat, ca să spulbere odată pentru totdeauna atât de mult lăudatele *efecte ale unației*, pe care exponenții papismului printre români le trimbițează în lume cu alai mare. (*pm.*)

*

Concordate un capitol de istorie politică de *R. Cândea*, profesor la Universitatea din Cernăuți, Cernăuți 1921, p. 140. Prețul Lei 25.

Cartea dlui profesor Cândea este scrisă în mod științific sprijinindu-se pe bogate date istorice și invocând părerile bărbaților celor mai de seamă, cari s'au pronunțat în chestiunea concordatelor încheiate de papa dela Roma, ori pe cari a încercat să le încheie cu state catolice. Nici un stat ortodox n'a încheiat în trecut vre-odată un corcodat.

Scopul cărții este să lămurească opinia publică și mai ales să dea orientări precise și clare factorilor de cădere cărora le revine datoria de a da un răspuns la încercarea papei de a impune și Țării românești un concordat, care niciodată nu va puteà fi acceptat de un stat suveran, cel puțin nu în forma dictată de Curia română, în cunoscutul proiect de concordat.

In întroducere se lămurește întrebarea ce sunt Concordatele. Urmează un frumos și foarte temeinic articol despre «Papalitatea în evul mediu», care arată cum a crescut pe încetul puterea papei, fiind în apus singurul patriarh, în stare să se pună în contradicție și cu împăratul, care din Constantinopol nu aveà putința să facă presiune cu urmări dezastruoase imediate, cum o făceà cu patriarhul din răsărit. In legătură cu primatul bisericesc papii câștigă tot mai multă influință și în cele politice,

mai ales că ideea imperială română, în evul mediu, împrumută o formă creştină, teocratică, adoptată din Testamentul vechiu, ca aceeaşi persoană să întrunească şi puterea spirituală şi cea politică. Papa se asemănă cu soarele (Grigore VII) şi împăratul cu luna, iar despre papa Inochentie se povesteşte anecdota, că odată a încercat în taină sfânta haină necusută alui Isus care, zice-se, se păstrà la Lateran, pentru a vedeà dacă nu cumva Hristos a fost mai mic decât dânsul. (p. 29).

Analizează apoi diferitele concordate mai de importanţă dela început, apoi cele din epoca modernă, stăruind în special asupra celui francez dela 1801, a celui bavarez, austriac, rusesc şi sârbesc. Faţă de Rusia a fost o încercare, dar ţara «rămasă la principiul de a nu admite ştirbirea suveranităţii imperiului prin imixtiuni de orice fel a unei suveranităţi străine, ori care ar fi ea». Iar regatul sârbilor, croaţilor şi slovenilor n'a încheiat nici o convenţie cu scaunul papal. Bărbaţi politici sârbi s'au pus pe punctul de vedere că nu se poate stabilì raportul între biserică şi stat înainte de a existà o constituţie a acestui stat întregit şi mărit». (p. 130). Vrem noi să fim mai cuminţi decât sârbii, când politicianii nostri admit ideea încheerii concordatului înainte de legiferarea unei nouă constituţii?!

Concluziunile, cari fac încheierea cărţii, arată că nici în statele catolice naţionale (Franţa, Bavaria) nici în cele nenaţionale (Austria) «concordatele n'au fost mijlocul cel mai potrivit de a asigurà libertatea bisericei în stat», pentrucă sunt irealizabile în fond. Cele două puteri contractante sunt atât de deosebite după natura şi alcătuirea lor, iar de disputarea superiorităţii, nu mai poate fi vorba, câtă vreme biserica se găseşte în stat, ca o instituţiune în marginile hotarelor aceluia şi nu ca în evul mediu, când se puneà întrebarea: care suveranitate trebue să se plece în faţa celeilalte?

Dacă state catolice au recunoscut prin concordat papei drepturi spirituale asupra bisericii din cuprinsul lor, concordatul a fost socotit în totdeauna ca o lege de stat, care trebue executată după ordonanţele şi prescripţiile date de autoritatea statului, iar, pe urma acestui fapt, papalitatea a rămas permanent profund nemulţămită de călcarea celor mai însemnate hotărâri ale concordatului. Chiar Austria a fost nevoită să denunţe con-

cordatul, nefiind compatibil cu suveranitatea de stat, care nu îngădue altă suveranitate pe lângă sine.

In ce priveşte ţările ortodoxe spune autorul în concluziunile dela finea cărţii: raportul bisericii faţă de stat s'a desvoltat cu totul altfel. Aici s'a înfăptuit cu mult mai mult cuvântul lui Hristos de însemnătate universală, cum zice Ranke: «Daţi lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu şi chesarului ce este al chesarului». Bisericile naţionale care sânt şi dominante în stat în Rusia, în România, în regatul sârb, în Grecia şi Bulgaria, sunt rezultatul unui lung proces istoric. In ţerile acestea naţiunea se confundă cu religiunea. Aceasta nu înseamnă că biserica trebuie să fie roabă a statului. Biserica ajunge roabă a statului abià atunci, când nu-şi îndeplineşte misiunea ei divină cu mijloacele spirituale pe care i le-a hărăzit dumnezeescul ei întemeietor».

Scrisă cu un larg aparat ştiinţific cartea dlui profesor Cândea este o preţioasă contribuţie la lămurirea chestiunii puse la ordinea zilei prin proiectul de concordat şi orientează pe deplin asupra tendinţelor curiei papale.

O recomandăm cu căldură cetitorilor noştrii ca pe o lucrare istorică de valoare. Se află la Librăria arhidiecezană.

(*pm.*)

*

„Schisma românească. Răspuns unui sibian anonim". Aşà îşi zice o broşurică volantă de 14 pagini, pe care o scrie cineva, ascunzând şi numele tipografiei de unde a eşit. Şi acum ţine să o reproducă şi «Unirea» în foileton. E o nouă încercare iresponsabilă, ca şi «foile volante» a «unui preot unit», pentru eşirile nechibzuite ale căruia însuşi ministerul cultelor a trebuit să ordoneze cercetare, ca să pună frâu pornirilor de calomnii şi invective nedemne, cari nu pot decât să scadă nivelul unei biserici şi dacă ea se numeşte unită cu Roma.

Broşura ar vrea să fie un răspuns la «Schisma românească sau Unirea cu Roma» apărută în «Biblioteca bunului păstor», dar dela început abate vorba în alte direcţii, ferindu-se a intrà în meritul lucrului, pe care îl tratează broşura «Biblioteca Bunului păstor» cu dovezi şi argumente nerăsturnabile, întemeiate pe date statistice foarte grăitoare.

Chestiunea marei probleme a revenirii în sânul bisericei româneşti a fraţilor smulşi la 1700 s'a pus deschis şi frăţeşte la Sibiiu. S'a tratat în broşuri serioase, scrise cu adâncă dragoste de cauză şi de fraţii, cu cari am vrea să refacem ruptura pricinuită de alte tendinţe decât acelea, cari să aducă un folos neamului. Ni-s'a răspuns însă cu îndârjire, cu pervertirea adevărului istoric, cu ţipete, că am deschis lupta ucigătoare de fraţi, că am pornit vrajbă aspră, tocmai acum când e mai mare nevoie de unire! Şi ce vream noi decât deplina unire frăţească, pe care însă odată cu capul nu o vor ceice reprezintă printre noi tendinţe primejdioase, însuflate de curia papală. Şi aceşti câţiva recurg la toate mijloacele, oricât de scoborâte. Ca şi broşura de care vorbim, prin articole de gazetă intervestesc rolul pe care l-a avut biserica ortodoxă în vieaţa neamului, substituindu-o cu cea unită în ce priveşte pe românii de dincoace de Carpaţi. Se aduc acuzaţii lipsite de orice temei oamenilor bisericei ortodoxe, se hulesc ierarhii bisericei din vechiul regat, ca să se scoată concluzia că «uniţii sufleteşte sunt incomparabil superiori neuniţilor». Se poate o gradomanie mai lipsită de orice bun simţ! Noi nu ne-am gândit să răscolim cenuşa vlădicilor uniţi, ca să-i arătăm ce au însemnat pentru românismul nostru chinuit de forţa statului asupritor, ca şi de tendinţa cârmuitorilor bisericei unite, dirigiuiţi de aceiaşi factori, cari ne vânau sufletul.

Sibiiul şi ortodoxismul întreg va continuà în acelaş chip demn să ţină la suprafaţă problema reunirii bisericelor româneşti, socotindu-o ca o îndatorire a sa şi ca o necesitate de stat, care exclude o biserică românească cu centrul de gravitaţie în afară de graniţele lui. Mai curând ori mai târziu se vor convinge şi agitatorii dărzi de acum de dreptatea punctului, pe care îl reprezentăm, altfel, suntem convinşi, că va venì mulţimea poporului cu bun simţ să măture piedecile din calea înţelegerii frăţeşti. (*mp.*)

*

Istoria predicei la Români de diaconul *Dr. Gheorghe Comşa*, sub-director generel în ministerul cultelor. Editura ministerului cultelor şi artelor, Bucureşti, Tipografia Cărţilor bisericeşti 1921, pp. 304. Preţul Lei 15·—.

O carte de mult preţ pentru preoţimea noastră, scrisă cu o sârguinţă deosebită ea umple un gol în literatura noastră bisericească. In numărul viitor urmează dare de seamă mai amănunţită. Se poate comandâ prin Librăria arhidiecezană din Sibiiu.

*

Biserica ortodoxă română, organul Sfântului Sinod, a reapărut începând cu luna Octomvrie a. c. In 1916, cu fascicolul Aug.—Sept. îşi sistase apariţia în urma evenimentelor provocate de intrarea României în răsboiul mondial. Acum porneşte iarăş la drum, în format nou, sub conducerea unui nou comitet de redacţie, în frunte cu P. Sf. episcop al Râmnicului Vartolomeiu, având de primredactor pe dl profesor al Facultăţii teologice Dr. I. Mihălcescu, iar de secretar pe părintele Arhim. Scriban. Un comitet de redacţie mai larg se compune din: Dr. Ioan Lupaş, Dr. Pavel Roşca, Dr. Nicolae Popescu, Dr. Şt. Ciorolanu, Dr. Valerian Şesan, Dr. Romulus Cândea, Iconom Serghie Bejan, Pr. Cicerone Iordăchescu şi St. Berechet.

Revista se trimite tuturor parohiilor şi abonamentul va fi incasat de ministerul cultelor însuşi, care subvenţionează budgetul acelora în vechiul Regat. Sperăm că parohiilor noastre în mitropolia Ardealului se va trimite *gratuit* măcar Revista, dacă deocamdată bugetul statului nu îngădue o subvenţionare şi a bugetului acestora.

Abonamentul anual este 100 lei şi se trimite dlui D. Sireteanu, secretar de administraţie, Bucureşti localul Sf. Sinod, la biserica Antim.

Asupra cuprinsului bogat al întâiului număr vom reveni.

*

Din „Social-Ţărănismul“: ...Vieaţa a dat iar în păgânism. Cum slăbeşti credinţa religioasă, îndată dai peste urmări hotărâte ale ei: omul îşi perde răspunderea către sufletul său». Arhim. Scriban.

«...Să purcedem la întemeierea vieţii culturale sociale şi economice, scuturând din rădăcină *răul* ce a pătruns în biserică, sfărămând lanţurile despotismului barbar, cu care e încătuşată, şi să respire o vieaţă liberă, dominantă şi puternică în toată puterea cuvântului». Preot. C. M. Grumărescu.

CRONICA BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Sinod ecumenic. Comentând discuţiile ce s'au urmat în Sf. Sinod dela Bucureşti în chestia convocării unui sinod ecumenic. — «Cultura Creştină» dela Blaj Nr. 6 îşi pune câteva întrebări, aşteptând să-i dăm noi răspunsul.

Ne bucurăm de interesul fraţilor noştri «uniţi» cu Roma faţă de o chestiune atât de importantă, care-i priveşte şi pe dânşii în mare măsură, — de aceea le răspundem.

Acel sinod, dupăce îşi vor fi dat consimţământul la convocarea lui bisericile ortodoxe autocefale, va fi convocat de către căpeteniile acestor biserici. Cu privire la locul unde va aveà să se întrunească, nu pot să existe perplexităţi. Nu s'au mai ţinut sinoade ecumenice la Constantinopol, recunoscute şi de creştinătatea apuseană, când ea nu stăteà sub absolutismul papismului? In privinţa aceasta nici un oraş din Apus nu are tradiţii atât de venerabile. Ne mai putem gândì la Atena, Corind, Salonic — cetăţi cari ne evocă marile succese misionare ale apostolului Pavel şi de cari sunt legate amintiri scumpe oricărei inimi creştineşti. De ce n'ar puteà adăpostì Bucureştii ori Iaşii care a mai văzut ierarhi din toate părţile bisericei ortodoxe, un mare sinod ecumenic? Nici limba în care vor decurge tratativele, nu prezintă greutăţi de neînvins. S'ar puteà admite două ori trei limbi, s'ar angajà interpreţi s'ar face traduceri în mai multe limbi în chestiunile mai importante. Sau crede cineva că toţi cari au participat la sinodul vatican din a. 1870, care a dogmatizat infalsilitatea papei, au fost stăpâni desăvârşiţi pe cunoştinţa limbei latine? Unii dintre reprezentanţii statelor mari la conferinţele de pace nu cunoşteau limba franceză şi cu toate acestea s'au putut purtà discuţiuni şi luà hotărâri atât de importante pentru vieaţa statelor şi popoarelor. «Care să fie *textul autentic* al hotărârilor ce se vor luà?» — întrebarea aceasta are rost numai pentru un papist care reclamă pe seama papei dreptul de a «autenticà» şi aprobà chiar, hotărârile sinodale, — dar pentru un ortodox lucrul e clar: textul pe care sinodul îl va acceptà va fi cel autentic.

Cum vedem, aceste greutăţi, ca şi cele de ordin material, cât ar fi de mari, sunt totuşi relative şi, prin urmare, pot fi înlăturate. Dar, acum punem noi o întrebare «C. C.», — mai are rost să se ţină în biserica papistă un sinod, după dogmatizarea infalibilităţii papei, prin care s'a aşezat pentru creştinii acelei biserici un oracol «infalibil» în materie de credinţă şi morală?! Aici vedem o piedică de ordin principiar şi care a suprimat sinodalitatea cea adevărată din sânul bisericei papiste,

punând-o în contrazicere cu spiritul vechei biserici ecumenice. Un sinod în biserica papistă nu poate aveà decât rolul de păpuşă în mânile papei.

*

Sinodul ecumenic al bisericilor ortodoxe este pe drumul de a se înfăptui. Delegatul bisericei româneşti, d-nul profesor Dr. Dragomir Demetrescu, mare nomofilax arhon al bis. ort. a luat contact cu factorii de cădere la Atena şi Constantinopol şi s'a stabilit ideea ţinerii sinodului la Bucureşti. Dl profesor s'a pus în legătură şi cu centrele ortodoxe din Belgrad şi Sofia aducând astfel mai aproape de realizare ideea acestui sinod atât de necesar.

*

„Rămăşiţele" Hajdu-Dorogului. Episcopia Hajdu-Dorogului înfiinţată de către papa dela Roma prin bula «*Christi fideles Graeci*», pentru a sta în serviciul operei de maghiarizare printre românii şi rutenii greco-catolici, continuă să-şi facă efectele şi în România-Mare. Se spune, că rutenii din cuprinsul hotarelor noastre, aparţinători acelei nenorocite creaţiuni papiste, întrebuinţează şi astăzi limba maghiară în serviciile lor liturghice! In chipul acesta procesul de maghiarizare îşi face drumul înainte neîmpiedecat de nimeni. Dacă nunţiul papal n'a ţinut să meargă prin acele parohii, ca să vadă isprăvile bulei stăpânului său, — credem că măcar statul român va luà măsurile necesare ca să elibereze pe bieţii săteni de sclăvia şi întunerecul în care sunt ţinuţi.

*

Conferenţe pastorale au fost convocate în cuprinsul mitropoliei Moldovei pe zilele de 18—20 Octomvrie, în capitalele judeţelor. Problemele puse în discuţie sunt: Mijlocul pentru păstrarea credinţei strămoşeşti şi a bunelor moravuri, precum şi pentru desvoltarea vieţii economice şi culturale, care se impun ţării în urma răsboiului pentru întregirea neamului.

Se va hotărî şi zidirea unui cămin preoţesc al Societăţii clerului «Ocrotirea» la centrul mitropoliei, ca local pentru întruniri culturale preoţeşti şi pentru desfacerea obiectelor de cult bisericesc şi a produselor din atelierele mănăstirilor Moldovei.

*

In eparhia Ungro-Vlahiei sunt convocate aceste conferenţe pe două serii, în zilele de 2—3 şi 16—17 Noemvrie. Subiectele date spre tratare sunt: 1. Mijloacele pentru deşteptarea şi întărirea conştiinţii religioase în popor şi 2. Ce zic preoţii de hotărârea Chiriarhiei relative la umblatul cu zi întâi. Se ştie că în vechiul regat este obiceiul ca preotul la fiecare zi întâi a

lunei se umble cu botezul pe la casele creştinilor; o datină cu care sunt împreunate şi multe neajunsuri.

In legătură cu problema de sub 1, părintele arhimandrit SCRIBAN în «Social-Ţărănismul» arată puterea cărţilor bune, mai ales de cuprins religios, pentru a îndreptà cugetele şi cere să se înfiinţeze la ţară ca şi la oraşe *cercurile biblice*, în care să se cetească şi tâlcuiască Biblia cu mijloace simple, la mintea tuturor. Este aceasta de sigur o arzătoare cerinţă a vremii, dar a cărei împlinire merge greu pentru două motive: lipsa Bibliei într'o ediţie populară care să fie pusă în mâna mulţimii şi lipsa unui comentar potrivit a ajutà şi pe preoţii mai puţin versaţi în sfintele Scripturi. Se cer de mult aceste două, căci fără de ele nu se poate începe nimic.

*

In mitropolia noastră, în cadrul Asociaţiei clerului «Andreiu Şaguna» s'a început de asemenea seria conferenţelor pastorale de toamnă, cari se ţin pe despărţăminte, după protopopiate.

Programa acestor conferenţe cu durată de 2 zile este următorul; întâi Liturghie cu predică pentru popor, apoi, după deschiderea conferenţei, discurs rostit liber asupra unei probleme ori chestiuni actuale, dare de seamă asupra celor mai de valoare publicaţii de cuprins religios-moral şi în genere bisericesc-cultural apărute în cursul anului 1920, desertaţii asupra diferitelor probleme religioase dela ordinea zilei. Chestiunile ce se tratează în expunere liberă sau în scris le fixează comitetul fiecărui despărţământ; dela centrul Asociaţiei se dau numai orientări. Astfel preocupările din acest an s'au îndreptat mai ales asupra problemelor: Catehizarea în şcoala primară, — Raportul sufletesc al preotului cu Mântuitorul, — Importanţa meditaţiilor şi exerciţiilor spirituale în vieaţa preotului, — Biserica şi curentele sociale, — Propaganda religioasă, — Biserica ortodoxă ocrotitoare a neamului românesc, — Mijloacele şi procedura de urmat pentru întărirea religiosităţii în popor, — preocupările poporului nostru în timpul de iarnă. — Obiect de discuţie permanent este chestiunea predicei după experienţele preoţimii şi în conformitate cu cerinţele vremii. Şi în sfârşit chestiuni de administraţie: purtarea oficiului parohial, conducerea organismului bisericesc; chestiuni de pastorală practică, rituale.

*

O conferenţă eparhială s'a ţinut sub prezidiul P. Sf. Sale părintelui episcop al Caransebeşului Dr. Iosif Tr. Badescu în 20 Sept. v a. c. la care au luat parte, pe lângă asesorii şi referenţii din centru, protopopii şi câte 2 reprezentanţi ai preoţimii din fiecare protopopiat. S'au discutat chestiuni de importanţă pentru vieaţa internă a eparhiei.

*

Situaţia sectelor religioase din ţară s'a reglementat prin ordinul circular Nr. 15831/921 al Ministerului cultelor — direcţia generală a cultelor. Reglementarea s'a făcut pe urma nenumăratelor abuzuri de propagandă făcută de emisarii organizaţiilor străine, ajutaţi de bani străini. Spicuim din această circulară părţile ce trebuesc cunoscute în cercuri cât mai largi, pentru a puteà fi supraveghiată vieaţa manifestată în cadrul diferitelor secte.

Nu se recunoaşte nici un fel de organizaţie centrală a nici unui fel de sectă, astfel nu se recunoaşte «Uniunea română a adventiştilor de ziua a VII-a», nici «Uniunea comunităţilor baptiste din România-Mare» şi nici «Asociaţia creştină a studenţilor de biblie» din Cluj, şi organele statului sunt îndrumate să controleze dacă nu cumva mai sunt şi alte organizaţii centrale sectare.

Se admit numai organizaţii locale având de scop esclusiv exerciţiul cultului lor şi nici decum scopuri de propagandă. Cultul se poate exercità numai în casa de rugăciune a cărei deschidere trebue să fie încuviinţată de ministerul cultelor şi nici decum în case particulare şi nici sub cerul liber.

Case de rugăciuni nu se pot zidì sau închirià decât cu autorizaţie, dacă adepţii au numărul cerut şi împlinesc anume condiţii. O organizaţie de cult locală dejà existentă trebue să obţină încuviinţarea ministerului de culte în cel mult 3 luni.

Predicatorii nu pot fi decât cetăţeni români având o anume pregătire şi existenţa asigurată de comunitate şi vor puteà funcţionà numai la o singură comunitate religioasă, având autorizaţia ministrului. Activitatea lor se va mărginì esclusiv la actele cultului exercitat în casa de rugăciune, la botezuri şi înmormântări. Orice propagandă de proselitism este cu desăvârşire oprită. Asemenea este interzis sectanţilor participarea în massă sau grupuri la cultul ţinut în case de rugăciune din alte comune, dupăcum la fel este oprită întrebuinţarea darurilor şi colectelor strânse dela adventiştii sau baptiştii unei comunităţi pentru acoperirea trebuinţelor uneia din altă localitate.

Secta nazarenilor este interzisă cu desăvârşire.

Este de dorit ca preoţimea să orienteze autorităţile bisericeşti, raportând despre orice mişcare a sectarilor, pentruca luându-se cuvenitele măsuri să se împiedece lăţirea păgubitoare a sectelor primejdioase vieţii naţionale şi adevărat creştineşti a poporului.

*

Asociaţia studenţilor creştini în România s'a înfiinţat după înălţătoarele zile petrecute într'o atmosfesoră creştinească în Buşteni la «Cursurile creştineşti de vacanţă» ţinute între 1—15 Septemvrie a. c. Studenţi şi studente români s'au întâlnit într'o

Reuniune creştină, cu reprezentanţii colegilor lor din Franţa, Elveţia, Cehoslovacia, Polonia şi Bulgaria ca să se lumineze asupra învăţăturilor lui Isus. Despre decursul acelor zile dă seamă «Social-Ţărănismul» în două foiletoane scrise de studentul Grecu.

Programul zilelor de studiu ocupà toată înainte de amiaza cu *a)* rugăciune, *b)* cercurile de studiu şi *c*) conferinţa. Asemenea erau ocupate 2 ore, după masa de seara, de studiu şi conferinţe. După amezile erau destinate plimblărilor, excursiunilor şi lecturei.

La rugăciune se ceteà din Sf. Scriptură un pasagiu sau un verset, se înălţà o rugăciune inspirată de lectură şi se sfârşià cu câteva clipe de meditaţie în tăcere adâncă. Cercurile de studiu cercetau probleme religioase pentru a arătà imensitatea şi frumuseţea creştinismului şi a dovedì că preocuparea creştină nu înseamnă nici perdere de vreme nici reverie contemplativă care exclude practica. In trei cercuri, conduse fireşte de delegaţii străini, s'au studiat problemele: «Isus omul», «Scopul rugăciunii» şi «Vieaţa creştină». Pentru întâiaoară s'au văzut studenţi români cercetând texte evanghelice, mărturisindu-şi convingerile religioase cu sinçeritate, luând în serios şi această lature a sufletului omenesc — religiozitatea — şi căutând să se lumineze asupra moralei lui Christos în nădejdea şi cu hotărârea de a o pune în practică.

Cercurilor de studiu le urmau conferinţele, cari se continuau şi seara, însoţite de discuţii foarte interesante, instructive şi folositoare. Câteva subiecte tratate: Religia şi divinitatea, Concepţia critic idealistă despre Dumnezeu, Patria şi Dumnezeu, Apostolul Pavel, E universal necesară rugăciunea? Există om fără Dumnezeu? Iona un profet al internaţionalismului, Practica creştină, Activitatea Asociaţiei studenţilor creştini în Cehoslovacia, iar printre conferenţiarii străini au ţinut conferinţe părintele arhim. Scriban, Mărin Stefănescu, prof. univ. în Cluj, d-na Alice Voinescu, doctor în filosofie.

Învăţătura cea mai de seamă ce s'a scos din strădania alor 12 zile de studiu — cele 2 din urmă au fost destinate excursiunilor — este: «cheia acestei vieţi umane şi frăţeşti, isvorul de energie şi de sănătate sufletească este învăţătura lui Christ şi practicarea ei». Acest lucru l-au înţeles şi l-au simţit şi studenţii români cari au luat parte şi au hotărât înfiinţarea «*Asociaţiei studenţilor creştini din România*».

«Unirea» dela Blaj a ţinut să se potrivească şi de o iniţiativă frumoasă ca aceasta. Vechiul obicei!

*

Parohia ortodoxă în Baia-mare s'a reînfiinţat cu ziua de 5/18 Septemvrie a. c. din iniţiativa Consistorului nostru din Cluj, sub conducerea părintelui administrator Alexiu Latiş şi prin stăruinţele inimoşilor fruntaşi ortodocşi de acolo, în frunte cu dl inginer Alexandru Iancu. Comitetul parohial a făcut dispoziţii pentru aranjarea unei capele şi a iniţiat o colectă în cercuri largi pentru susţinerea parohiei. Sinodul de constituire socoteşte parohia ca «un centru de unificare religionară şi de cimentare a credinţei străbune în România întregită».

Iar opinia publică, exprimată prin ziarul «Curierul de vest», ce apare în Baia-mare, socoteşte că «Biserica ortodoxă română trebue să fie cel dintâi focular al tuturor aspiraţiunilor noastre naţionale, conducătoare în întreaga noastră vieaţă românească pentru a redeştептă conştiinţa naţională, care — trebue să constatăm — n'a fost îndeajuns nutrită în deceniile din urmă în acest oraş»..... «unde generaţia mai tinără de români autohtoni nu mai vorbeşte româneşte». — Şi această stare s'a produs sub grija bisericei greco-catolice, care încă se zice naţională, pentrucă «parohia străbună naţională română» reînvie abiă acum după 223 de ani dela unirea cu Roma.

*

Muzeul Renaşterii Române s'a înfiinţat sub înaltul protectorat al M. S. Regelui din îndemnul A. S. Principelui moştenitor Carol. Muzeul ar aveà să cuprindă tot-ce are vre-o relaţiune cu desvoltarea Renaşterii naţionale, începând cu restauraţiunea naţională sub domniile pământene după scuturarea jugului fanariot, unirea principatelor, întemeiarea Dinastiei, neatârnarea, Regalitatea, încoronate de unitatea naţională îndeplinită în zilele noastre; lucruri de importanţă atât din punct de vedere cultural cât şi politic, precum: publicaţiuni, imprimate, manuscripte, medalii, stampe, tablouri, portrete, artă naţională şi orice obiecte de amintire istorică.

Societatea formată în acest scop, are membrii *donatori* cu o sumă dela 5000 lei în sus, *sprijinitori* cu o sumă anuală de 100 lei, şi *activi*, cari se obligă a conlucrà în orice mod la realizarea scopurilor societăţii, oferind sau adunând obiecte admise de comitet.

Felicităm pe A. S. Regală pentru iniţiativa atât de frumoasă.

*

Casa culturii poporului, institut naţional pentru educaţia şi cultura masselor populare, s'a înfiinţat sub prezidenţia A. S. R. Principele Carol, moştenitorul tronului român. Casa culturii are o organizaţie centrală cu ramificaţii pe judeţe şi căminuri

culturale pe comune. Urmăreşte aceleaş scopuri de educaţie cetăţenească şi propagandă culturală ca şi «casele naţionale ale colonelului Manolescu şi ale Asociaţiunii Transilvane, ca şi «Casele culturale», pentru cari lucrează Asociaţia clerului nostru prin cercurile religioase. Aceeaşi ţintă ne călăuzeşte pe toţi: de a ridicà nivelul moral şi cultural al poporului, mi-se pare însă prea sunt împărţite forţele, şi aşà foarte reduse. Iar munca răsleaţă, ori cât de însufleţită ar fi la anumite momente, se perde; pe când o armonizare şi sistemizare a acţiunii, angajând toate puterile călăuzite de un adevărat devotament pentru binele de obşte şi înfrăţându-le într'o acţiune unitară de iniţiativă privată, ajutaţi de munificenţa statului şi înţelegerea organelor sale, ar puteà da mai grabnice roade isbăvitoare.

*

Congresul bisericei ortodoxe din Bucovina s'a întrunit în 4 Octomvrie a. c. la Cernăuţi cu 48 membrii jumătate clerici şi jumătate mireni. Congresul convocat prin decret regal a fost deschis de comisarul regal Dr. Dori Popovici, ministrul Bucovinei şi după verificarea mandatelor s'a împărţit în 4 secţiuni, lucrând după regulamentul camerei deputaţilor. Problemele mai importante cărora s'a dat o soluţiune au fost unificarea bisericească şi chestiunea administrării fondului religionar. Vom da amănunte în numărul viitor asupra felului cum s'a contemplat unificarea administrativă a bisericei. Amintim însă acum, că s'a admis în corporaţiile bisericeşti proporţia de 1 : 2 cleric şi mireni, după norma statutului nostru organic.

*

Consistorul superior bisericesc s'a întrunit Sâmbătă, în 5 Noemvrie c. după serviciul religios sub prezidiul I. P. Sf. Sale mitropolitului Primat, în palatul Sfântului Sinod. Decretul de deschidere a sesiunii de toamnă, în absenţa ministrului cultelor la cetit ministrul lucrărilor publice. Au participat membrii din vechiul Regat şi Bucovina. Reprezentanţi ai bisericii ardelene şi basarabene, cari î-şi au organizaţiile lor autonome, nefiind membrii nu puteau să ia parte într'o corporaţie bisericească, care este exclusiv a vechiului Regat şi pentru care nu aveau delegaţie. Aceasta trebuià să o ştie ceice vor să prezinte lucrul ca o abţinere ostentativă şi mai ales domnii ziarişti cari vorbesc de «membrii consistorului din Ardeal şi Basarabia» sunt datori să se orienteze asupra oricărui lucru mai nainte de al pune la gazetă.

După informaţiile din ziare, Consistorul bisericesc s'a ocupat în şedinţele de până acum de chestiunea serviciilor religioase. S'a hotărât ca săracii să nu plătească pentru îndeplinirea acelora, fixându-se taxe numai pentru botez, cununie şi înmormântări,

iar celelalte servicii facultative au fost lăsate la bunăvoinţa creştinilor. Diaconii vor beneficià de aceleaşi onorarii ca şi preoţii, iar cântăreţii de o pătrime din veniturile bisericii.

*

Congresul eparhial al arhiepiscopiei Basarabiei a hotărât deschiderea încă în acest an a «Academiei teologice Petru Movila» ca început al Universităţii româneşti în Chişinău. Congresul a votat din bugetul eparhiei 300,000 lei pentru trebuinţele academiei, rămânând ca statul să plătească pe profesori.

*

Cursuri biblice se vor ţineà la societatea clerului «Ajutorul» din Bucureşti, iară în enoriile mărginaşe pe cercuri se vor ţineà *«citiri biblice»*.

*

Un preot judecat de un credincios al său. Unul care şi-a părăsit parohia şi a îmbrăcat altă slujbă şi cu ea şi altă purtare. Intâlnindu-se într'un târg cu fostul său prim epitrop, în faţa mai multora scapă aceste vorbe de necuviinţă în gura ori-cui, şi foarte urâte din gura unui preot, chiar dacă nu mai este în slujbă: «Iacă ăsta-i epitropul din T, câţi draci toţi sunt băgaţi în el». Cu adâncă mâhnire relatează omul cazul «Unirii» din Blaj, spunând că părintele vorbeşte cum îi portul («era într'un căout scurt») şi se poartă cum îi vorba, dar e mai rău că portul şi vorba nu i-se potrivesc de loc cu slujba. Slujba iar fi alui Dumnezeu dar vorba .... nu».

Şi continuă aşà: «Iţi atrag luarea aminte asupra faptului că ochii noştri ai poporului pururea sunt pe voi preoţii. Vieaţa, faptele şi vorbele voastre ne suie şi ne coboară, vă urmăm pe căile fericirii şi pe ale peririi. Ca o putere magnetică trageţi mulţimea cu voi şi în sus şi în jos, noi suntem şi vom fi oglinda şi mărturia vieţii voastre. Nu te judec, nu mi-se cade, dar vorbele ţi le-au auzit şi alţii şi le ştie tot satul. Dta nu mai eşti între noi dar când le aud roşesc în locul Dtale».

Câtă turburare se produce în sufletul credincioşilor de o vorbă, de un gest necumpănit, când ele vin dela un preot, care îşi poate uità de sine. Şi câţi sunt Doamne robiţi de obiceiul urât al gurei slobode. Işi întunecă poziţia şi aduc şi sminteală altora.

*

Către cititori. *Faptul că nu s'a lucrat în tipografiile Sibiiului aproape 2 luni ne-a făcut să întârziem cu apariţia şi să se strângă materialul pentru a da deodată aceşti patru numeri. Cetitorii noştri vor binevoì a trece cu îngăduire peste acest neajuns.*